

GORENJSKI GLAS

GLASILO
SOCIALISTIČNE
ZVEZE
DELOVNEGA
LJUDSTVA ZA
GORENJSKO

Odprite strani

VIKTOR ŽAKELJ
Med očeti in sinovi

3. STRAN

DR. IVAN RIBNIKAR
**Ljudem ni moč
vsiliti slabega denarja**

76 ljubljanska banka
Temeljna banka Gorenjske Kranj
Gorenjc in banka — formula prihranka

45 let avnojske Jugoslavije

DRUŽBENI RAZVOJ ALI SOCIALNI MIR

Letošnji praznik republike bo, vsaj v Sloveniji, najbolj trpek in klavrn v vsem povojnem obdobju. Kako tudi ne, saj je naša razvojna bilanca letos naravnost porazna. Realni družbeni proizvod Slovenije naglo upada, tako da zaostanek za načrtovanim ali potrebnim proizvodom že dosega vrednost naravne katastrofe — hkrati pa naraščajo proračunske in še hitreje izvenproračunske obveznosti Slovenije do federacije. Tudi laiku postaja jasno, da s preostankom akumulacije nismo več sposobni vzdrževati našega šolstva, zdravstva, kulture itd., niti na sedanji ravni, kaj šele poskrbeti za njihov nadaljnji razvoj. Celo leto smo, gledano razvojno, praktično zapravili v boju z nacionalizmi, preoblečenimi v različne predloge ustavnih sprememb, v podtaknjem sporu z JLA in v jalovih prepirih z ZIS; kaj je pomembnejše: družbeni razvoj ali socialni mir. Kaj mora biti podloga za usmeritev Jugoslavije v prihodnje: razvojna politika, ki bi sprožila preobrazbo naše okostenele, razvojno vse bolj sterilne družbe v inovativno, dinamično družbo in obenem ustvarila materialne, ekonomske in politične temelje za ponovno vključevanje Jugoslavije v Evropo, ki se hitro razvija v enovit tehnološko-ekonomski kompleks (te procese lahko imenujemo kar »nastajanje združenih držav Evrope«) ali politika lovljenja političnega ravnotežja med čedalje bolj protislovnimi in razdrobljenimi lokalnimi, nacionalnimi in socialnimi interesi. In čeprav v nobenem od teh bojov Slovenija ni bila poražena, moramo vendar poudariti, da dejansko sploh ne gre za zmago ali poraz, ampak za vprašanje, ali smo sprožili ustrezen razvoj ali ne. Odgovor je nedvomen: nismo. Bolj kot v preteklosti se je pokazala omejena suverenost Slovenije, ki nima v rokah sprožilnih vzvodov za svoj ekonomski in družbeni razvoj. Zakaj ne?

Tudi najbolj preprosti ljudje danes že vedo, v čem je bistvo sedanje gospodarske, politične, družbene razvojne krize. Vsak, ki je samo za trenutek pogledal čez Karavanke, ve, kako se tam dela; ve, da dobro delajo vsi in da vsi opravljajo taka dela, ki so potrebna ali koristna: ali zato, ker neposredno ustvarjajo materialne dobrine ali bogastvo, ali pa zato, ker prispevajo h kvaliteti življenja. In prav tako vsi vemo, da ljudje tam niso kar po naravi pridnejši in pametnejši: ta prizadevnost je izraz njihovega ekonomskega in družbenega sistema.

Nasprotno pa naš družbeni sistem take zavzetosti ne spodbuja in ne nagrajuje. Še več, naravnost norčuje se iz tistih, ki hočejo delati več in bolje, ki verjamejo, da se je treba stalno izobraževati in usposablјati. Zato je pri nas čedalje več takih, ki mislijo, da kaj bistveno manj, kot dobijo tako ne morejo dobiti, ne glede na (ne)uspešnost svojega dela — sicer bodo šli na cesto. In tega se centralni komiteji (ne vlade) boji in zato popuščajo. Vsi vemo, da so bile sedanje predpraznične spro-

stitve OD sicer nujno potrebne, gledano z vidika našega ne-standarda — toda roko na srce, vsi vemo tudi, da niso bile zaslužene, gledano z vidika dobrega gospodarjenja. Politično gledano je bila to potrebna in modra poteza — gledano razvojno pa je to korak vstran v prizadevanju za zdravo ekonomijo. Predvsem zato, ker je zgrešen način, kako smo to storili — spet bodo praktično enako dobili tisti, ki dobro delajo, kot tisti, ki delajo slabo. Z ukrepom »dviganja plač« si vodilne strukture v Jugoslaviji ugleda in zaupanja niso okrepile. Ljudje vemo, da si tega povišanja nismo zaslužili, vsaj ne vsi. Kajti če smo jih, potem je gola laž vse tisto, kar smo govorili celo leto o nujnosti družbene preobrazbe, saj se v letošnjem letu vendarle nič bistvenega ni zgodilo, predvsem pa se to ni zgodilo na prehodu iz oktobra v november: delamo enako ali manj, čedalje več jih ne dela nič ali delajo nepotrebne in nekoristne stvari. Nasprotno, tako vodenje razvojne in ekonomske politike je zaupanje ljudi v vodilne strukture še zmanjšalo.

Nad tem bi se morala zamisliti tudi slovenska partija. Doslej je odpravila predvsem iz lastne aktivistične baze, ki pa je (kljub naraščanju članstva) postajala kadrovska — čedalje ožja in šibkejša. Ker je hkrati njena lastna birokracija izganjala in preganjala vse, ki so pokazali širša obzorja in dolgoročneje koncepte, je ostala skoraj brez ljudi, ki bi zares hoteli in zmogli sprožiti preobrazbo partije same in s tem tudi družbeno političnega in družbeno-ekonomskega sistema — tistega sistema, ki ščiti neuspešne in motivira ljudi za življenje na račun drugih. Če bo hotela slovenska partija resnično spremembo tega sistema, bo morala seči izven sebe, prestopiti bo morala svojo lastno senco.

Ko tako ocenjujemo naš letošnji razvoj, ne moremo mimo dejstva, da na prvi pogled celo zgleda, kako se je Slovenija v teh konfliktih celo okrepila, da sta se predvsem okrepili naša narodna zavest in enotnost. Toda strokovnjaki že vidijo, da se za to enotnostjo že pogloblja družbena dezintegracija kot nujna posledica več let trajajoče gospodarske neuspešnosti. Na to smo opozorili v projektu Slovenija 2000 leta 1983: vodilne partijske strukture takrat tega opozorila niso bile pripravljene sprejeti ali ne sposobne dojeti. Zato so se uveljavili spontani trendi in ti neusmiljeno vodijo v družbeno integracijo. Spirala gospodarske oz. razvojne neuspešnosti je enako logična, enako »zakoni-ta« kot spirala gospodarske uspešnosti.

Zato bo letošnji praznik republike trpek. Ne bo inventura naših uspehov, temveč opozorilo, da se čas za nujne spremembe izteka.

Ljubljana, 22. novembra 1988

Milan Pintar

29. november — dan republike
Čestitamo

**Skupščina občine Radovljica,
izvršni svet
in družbenopolitične
organizacije**

*čestitamo delovnim ljudem za dan republike —
29. november.*

Gostilna Lovec

GORIČE, tel. 46-030

*čestitamo
za dan republike*

Sprejemamo rezervacije
za zaključene družbe.
Priporočamo se za obisk.

**PRIREJAMO TUDI
SILVESTROVANJE
Z REZERVACIJAMI POHITITE**

Skupščina občine Kranj in
družbenopolitične organizacije
Občinska konferenca SZDL
Občinska konferenca ZKS
Občinski sindikalni svet
Občinska konferenca ZSMS
Zveza združenj borcev NOV
Zveza rezervnih vojaških
starešin

čestitajo
delovnim ljudem

za dan republike — 29.
november — in jim želijo še
nadaljnjih uspehov pri
gradnji socializma

**TOZD POTNIŠKI
PROMET KRANJ**

**INTEGRAL
DO SAP LJUBLJANA**

OBVESTILO

Cenjene potnike obveščamo, da v ponedeljek, 28. 11. 1988, obratujejo vse linije na Gorenjskem, vključno mestni promet v Kranju in Škofji Loki, po sobotnem voznem redu.

Skupščina občine Jesenice
Občinska konferenca ZKS Jesenice
Občinska konferenca SZDL Jesenice
Občinski sindikalni svet Jesenice
Občinski odbor ZZB NOV Jesenice
Občinska konferenca ZSMS Jesenice
Občinski odbor ZRVS Jesenice

*Delovnim ljudem čestitamo
za praznik republike*

STUDIO LIHVIDA

Ul. Janka Pucija
3 (Planina III)
tel.: 34-523

KITAJSKA AKUPRESURA

ZANESLJIVA METODA ZA ODPRA-
VO KAJENJA, PREKOMERNE TEŽE
IN SLABEGA POČUTJA
PON., SREDA, PETEK
OD 16. DO 20. URE

**KOŠČEK NEBA
v strešnem oknu**

mir Radovljica tel. 75-036

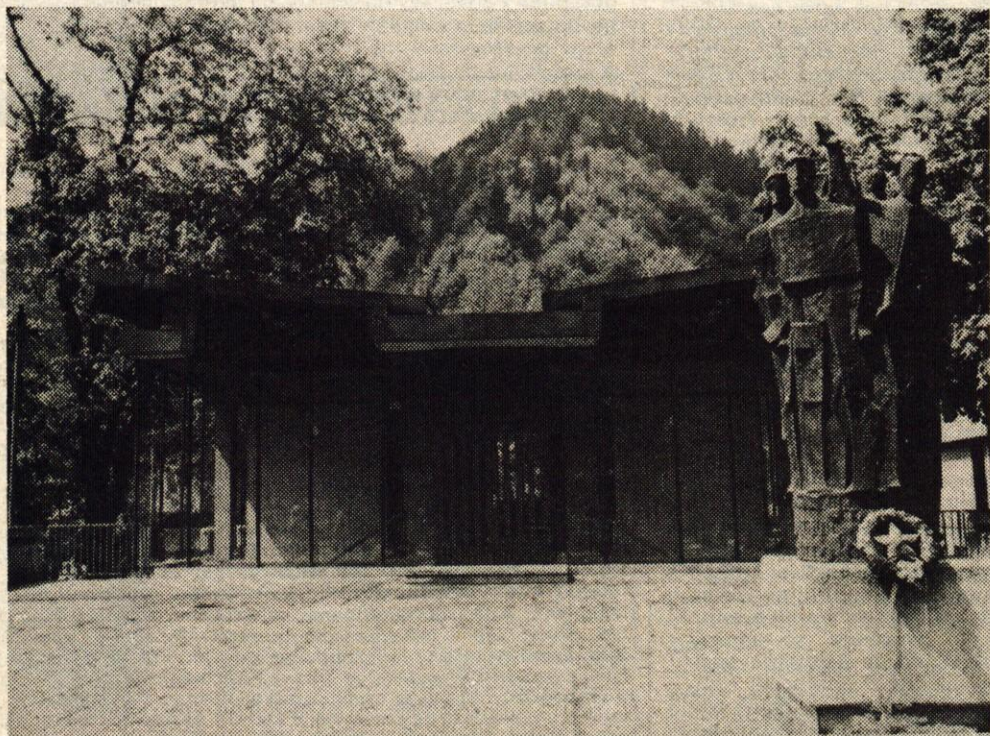
HOTEL transturist

**ZA DAN REPUBLIKE, 29. november,
združite praznovanje s plesom in
razvedrilom v hotelu TRANSTURIST v
Škofji Loki.**

Od 20. ure dalje vas bo zabaval ansambel
OBVEZNA SMER.

Rezervacije na tel.: 064 612-261

**SKUPŠČINA OBČINE TRŽIČ
in
DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE**

čestitajo delovnim ljudem in občanom
za praznik republike

**SKUPŠČINA OBČINE ŠKOFJA
LOKA IN
DRUŽBENOPOLITIČNE
ORGANIZACIJE ČESTITAMO
DELOVNIM LJUDEM ZA DAN
REPUBLIKE — 29. NOVEMBER**

OBČINSKI SVET ZVEZE
SINDIKATOV ŠKOFJA LOKA

TV SPORED

PETEK
25. novembra
9.25 Video strani
9.20 Val Thorens: Svetovni pokal v alpskem smučanju...

dinastija, ameriška nadaljevanka
21.20 Propagandna oddaja
21.30 Križ kraž
23.00 TV dnevnik
23.15 Dolarji, ameriški film

22.45 Pop satirikon: M. Maver: Iz dnevnika Jake Sulca
22.45 Video strani
Oddajniki II. TV mreže

22.10 Festival revolucije in glasbe, ponizani in razžaljani
23.10 Video strani
Oddajniki II. TV mreže

SREDA
30. novembra
9.50 Video strani
10.00 Trije hrošči, češkoslovaška oddaja za otroke

15.35 Današnji utrip nekega mesta: Slavonska požega, dokumentarna oddaja
16.20 Koncertna sezona EBU, 2. del

RADIO

PETEK, 25. novembra:
Prvi program
4.30-8.00 Jutrarnji program - glasba - 5.50 Rekreacija - 6.50 Dobro jutro, otroci - 8.05 Radijska šola...

3.50-8.00 Jutrarnji program, glasba - 5.00 Poročila - 5.50 Rekreacija - 6.50 Dobro jutro, otroci - 8.05 Pionirski tednik...

5.00-8.00 Jutrarnji program, glasba - 8.05 Posebna oddaja - Pravi program
4.30-8.00 Jutrarnji program, glasba - 5.50 Rekreacija - 6.50 Dobro jutro, otroci...

ČETRTEK, 1. decembra:
Prvi program
4.30-8.00 Jutrarnji program, glasba - 5.50 Rekreacija - 6.50 Dobro jutro, otroci...

radio triglav jesenice
Petek, 25. novembra:
16.00 - Pričetek programa - 16.05 Pregled kulturnih in športnih dogodkov...

Ponedeljek, 28. novembra:
16.00 Obvestila - 16.30 Domače novice - 16.45 Obvestila - 17.00 Aktualno: Pred praznikom...

KINO

KRANJ CENTER
25. novembra: amer. akcij. krim. film RDEČA VROČICA ob 16. in 20. uri, 26. novembra: amer. akcij. film VEČNI MAŠČEVALEC ob 16. in 20. uri...

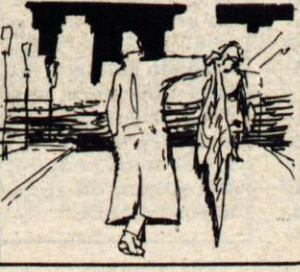
18. in 20. uri, 30. novembra: amer. akcij. krim. film RDEČA VROČICA ob 16. in 20. uri, 1. decembra: amer. akcij. film VEČNI MAŠČEVALEC ob 16. in 20. uri...

OB PRAVEM ČASU ob 17. in 19. uri, premiera amer. akcij. drame NOČ IN DAN MAKROJA ob 21. uri, 28. novembra: amer. akcij. drama NOČ IN DAN MAKROJA ob 17. in 19. uri...

LAZE
25. novembra: slov. polit. drama ODPADNIK ob 20. uri
25. novembra: amer. trda erotika ZVEZDA PORNO FILMA ob 20.30 uri...

26. novembra: amer. pust. film DOBRODOŠLE V 18 LETO ob 20. uri, 26. novembra: ital. zgodov. film HERKUL ob 18. uri, nem. film ZALJUBLJENA MELODI ob 20. uri...

BOHINJ
26. novembra: amer. pust. film AMERIŠKA NINJA II. del ob 20. uri, 27. novembra: ital. zgodov. film HERKUL ob 18. uri, nem. film ZALJUBLJENA MELODI ob 20. uri...

Milan Erjavec, predsednik Zveze slovenske kmečke mladine

S starim plugom in skrhanim lemežem po istem polju zavor, ovir in mlačnosti

Mladi so na problemski konferenci v Žalcu februarja letos odločno zahtevali "agrarno reformo - danes in takoj", ustanovitev stanovsko-politične organizacije kmetov, izenačitev pogojev družbenega in zasebnega kmetijstva, prenehanje administriranja in določanja cen na zvezni ravni, oblikovanje zadrug, ki bi temeljile na klasičnih načelih združništva, odpravo zemljiškega maksimuma, možnost povečevanja kmetij (tudi na račun prevelikih in nerentabilnih družbenih posestev)... Od tedaj do danes se je bolj malo spremenilo, ustanovljena je bila kmečka zveza, več cen se oblikuje svobodno, sicer pa kmetijstvo še naprej orje s starim plugom in s skrhanim lemežem po istem polju ideoloških zavor, gospodarskih ovir, strokovne mlačnosti... "V realnem življenju se res ni kaj dosti spremenilo, vendar je zdaj pomembno predvsem to, da se je okoreli kmetijski mehanizem začel vrteči, na nekaterih mestih hitreje, druge počasneje, in da se razmišlja drugače, kot se je pred leti. Premiki so v razmerju sil, kmetije dobivajo močnejšo vlogo, mladi zahtevajo spremembe...", pravi Emil Erjavec, predsednik Zveze slovenske kmečke mladine, sicer doma iz agronske družine v Prekmurju in absolvent živiloreje na Biotehniški fakulteti v Ljubljani.

O tem, kakšna naj bi bila vsebina agrarne reforme, so v Sloveniji različna mnenja. Nekateri se zavzemajo za korenite spremembe, drugi za dopolnjevanje obstoječega, tretji le za "kozmetične popravke"... Kakšna pa naj bi bila po vašem mnenju?

"Bistvo agrarne reforme so sprememba organiziranosti, prenova združništva, drugačna zemljiška politika, spremenjen socialni položaj kmeta... V tem smo si v Sloveniji dokaj enotni, v kmečki zvezi pa razen tega predlagamo še ustanovitev kmetijsko-gozdarske zbornice, ki naj bi ukinila in nadomestila sedanjo predrago in premalo učinkovito kmetijsko nadstavo. Glavni naš cilj pa je povečanje kmetij ozir omla oblikovanje takšnih gospodarskih enot, ki bodo privlačne za mlade in bodo dajale dovolj dohodka za normalno, človeka vredno življenje. Ne smemo se namreč slepiti s tem, da bodo mladi zgolj iz neke čustvene navezanosti ostajali na zemlji in jo obdelovali. Takšni časi so, vsaj jaz mislim tako, minili. Kako priti do večjih kmetij, pa je vprašanje, o katerem se bomo morali stalno pogovarjati. V prvi fazi agrarne reforme naj bi prešla v zadržno last zemlja nerentabilnih družbenih posestev, zadruga pa naj bi zemljo oddale v najem kmetijam, ki od dajajo tržne presežke."

"Kmečka zveza, ki trenutno šteje okrog petnajst tisoč članov, med katerimi je 95 odstotkov kmetov (primanjkuje pa ji predvsem strokovnjakov), je že po svojem nastanku, organiziranju, delovanju in razmišljanju politizirana uradni kmetijskih politik, vendar - dobrihnamerna opozicija. Ali ji mesto v okviru SZDL oziroma ZSMS omogoča biti opozicija, je drugo vprašanje, toda v sedanjih razmerah nima drugih možnosti. Kot organizacija, ki zastopa interese kmetov, se bo vključevala v boj za kmetijsko oblast, ki pa ne bo absolutna, temveč deljena: v njej bodo predstavniki kmečke in zadržne zveze, družbenih posestev, predelovalnih organizacij... V Švici, denimo, je kmečka zveza nestransko organizacija, ki deluje predvsem na kmetijskem področju, ima zelo močan delež v parlamentu in se vključuje v tista družbeno vprašanja, ki zadevajo kmete."

Nesporno je, da so slovenske kmetije premajhne in da naj bi agrarna reforma prav na tem področju napravila "carski rez", vendar si ne znam razložiti, kako do večjih kmetij, kako odpraviti napake pojovne kmetijske politike in zakonodaje, ki je dopuščala, da se je že tako razdrobljena kmetijska posest še naprej drobila. Izkušnje iz preteklosti namreč kažejo, da na silo ni mogoče ničesar doseči. Dokaz za to so obdelovalne zadruga, arondacije, dekreti, ki so kmetom prepovedovali opremljanje s stroji...

"To vprašanje je povezano z družbenimi in gospodarskimi razmerami. Ljudje, ki so pred časom opustili kmetovanje, so se zdaj spričo vse slabšega zasluzka v tovarni spet lotili obdelovanja enega, dveh, treh hektarov zemlje. Ze podatke, da je v Sloveniji okrog 80 odstotkov polkmetov, pove, da gre predvsem za samooskrbne kmetije, ne pa za gospodarske enote. Menim, da bo povečevanje kmetij možno le, če bo izpolnjeno nekaj pogojev. Prvi je ta, da kot družba nismo več v takšni krizi, da bi bilo kmetijstvo mnogim potrebno kot samooskrbna dejavnost."

nost. Drugi pogoj je sociološki in zadeva slovensko zavist in nevoščljivost... Enega od načinov, kako priti do večjih kmetij, sem že omenil. Zemljo, ki je v lasti nerentabilnih družbenih posestev, naj bi dali zadržam in kmetom. Mislim, da to ne bi bilo nič bogokletnega, temveč le spoštovanje ekonomske logike. Druga pot, ki vodi do večjih kmetij, so ukrepi davčne politike. Zemljo, ki je slabo obdelana ali koristi le pridelavi hrane za samooskrbo, bi morali tako obdavčiti, da bi se obdelovanje več ne splačalo. Takšna reforma bi morala hkrati poskrbeti za tiste, katerim je zemlja edini vir socialne varnosti, a so ostareli, brez naslednikov in podobno. Naša zakonodaja sicer že zdaj daje možnosti za oddajo zemlje in za uveljavljanje preživitve, vendar se jo poslužujejo zelo redki.

"Zdi se mi, da je pri politiki preveč strahu pred alternativnimi gibanji - pred odborom za varstvo človekovih pravic, kmečko zvezo, družstvom pisateljev... Ne zaveda pa se, da dobi največ podpore prav pri nas, saj mi ne zahtevamo drugega kot to, da postane oblast, da se obnaša kot oblast in da tisto, kar je zapisala v dokumente, začne tudi uresničevati."

Do večjih kmetij pa vodi še ena pot - revitalizacija, "obnova" izseljenega podeželja, predvsem hribovskih predelov. Primer za to je Baniška planota, ki je bila pred vojno kmetijsko dobro razvita. Ko pa so začeli graditi Novo Gorico, so se domačini preselili v mesto. Če bi hoteli zdaj že zaraščeno planoto oživetiti, bi morali poiskati mlade in jim omogočiti oblikovanje dovolj velikih kmetij ter tudi uporabo ravninskih pašnikov, ki so zdaj v lasti kombinata. Kot vem, na Kočevskem to že poteka, vendar je to salamensko težko delo. Da se nekdo odloči za kmetijstvo in gre živeti dobesedno v divjino, mora biti sposoben, poročen (sam, brez družine obupa), delovaljen, predvsem pa mora znati.

"Uvoz mleka v prahu in druge hrane je tako pokvarjen in umazan posel, da je človek grožen. Nisem proti vsakemu uvozu, a če gre na škodo proizvodnje v določenem delu države, je to zame gospodarski kriminal. Da je uvoz lahko tudi pozitiven, dokazuje med drugim tudi način dela v murskosoški klavnici, v Gavriloviću in še kje. Kar zaslužijo s poceni uvozom mesa z vzhoda, ki je namenjen predvsem za prede lavo, dajo domačim kmetom za živino. To je tudi razlog, da so njihove odkupne cene živine tudi do 30 odstotka višje kot drugod."

Našo družbo bodo čez petnajst let stali veliki denarji, če ne bo že zdaj začela načrtno obnavljati zaraščene planine, praznih in na pol praznih vasi. Francija je zdaj pred tem problemom, predvsem v srednjem delu države, ki pa ga rešuje tako, da v "prazna območja" naseljuje Arabce."

Vsaka agrarna reforma in tudi ta, ki jo zahtevate mladi, bo morala graditi na zaupanju. Kmetije so prav zaradi slabih izkušenj iz preteklosti, ko so bili večkrat izigrani in speljani na led, nezaupljivi do sprememb. Kako torej pridobiti zaupanje za agrarno reformo?

"Kmetije so nezaupljivi že do izraza agrarna reforma, zato menim, da bi bilo bolje, če bi govorili in pisali le o kmetijski prenovi. Ta proces tudi ne bo tako hiter, kot bi morda kdo mislil,

temveč bodo potrebna leta in celo desetletja. Povedano drugače: ena generacija se bo morala žrt-

"V kmečki zvezi se zavzemamo za nacionalno kmetijsko politiko, ker menimo, da se kmetijstvo tudi zaradi velikih razlik med posameznimi deli države ne da obvladati z enim, centralnim modelom. Slovenski kmet se po stopnji razvoja ne more primerjati z makedonskim, centralizacija bi pomenila tudi prerazporejanje denarja. Na ravni federacije naj bi opredelili le protidumpniško zaščito domače proizvodnje ter v globalu določili zaščitne cene kmetijskih pridelkov in posojilno politiko, vse ostalo pa naj bi bilo v pristojnosti republik."

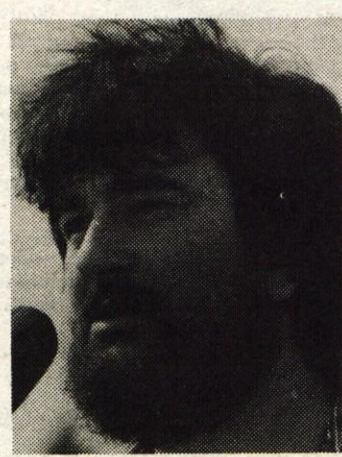
govati, da bo postavila nove temelje.

Čeprav me optimisti pomirjajo, pa se kljub temu ne morem znebiti občutka, da bo prav kmečko nezaupanje glavna zavora za večje spremembe. Tudi pri ustanavljanju kmečke zveze smo pogosto naleteli na "konflikt s sovraštvom", na kmečko sovraštvo do vsega, kar mu je doslej naredilo zla. Vsako sovraštvo pa je neproduktivno, kot je neproduktivno tudi samo razmišljanje o tem, kaj se je dogajalo, recimo, pred tridesetimi leti. Prav pri krepitvi kmečke samozavesti, pri pridobivanju zaupanja, uveljavljanju kmečkih vrednot in drugačnega, sodobnejšega razmišljanja ter pri izboljševanju odnosov na podeželju lahko veliko naredi kmečka zveza. Njeni nameni namreč niso takšni, kot si nekateri mislijo in predstavljajo, češ da mora za izboljšanje razmer v kmetijstvu "zrušiti" skupščino, z vilami naskočiti centralni komite ZK, z gnojevko politi Ljubljano...

Če se partija ne bo odrekla želji, da vse obvlada, in dokler bodo kmetije mislili, da so mu vsi sovražniki in se bo stroka prodajala za pol kranjske klobase, toliko časa bo kmetijstvo tam, kjer je zdaj. Jaz se celo bojim, da se bo družba spremenila in da bo izpeljala gospodarsko in politično reformo, kmetijstvo pa bo zaradi tega, ker je precej zarjavel mehanizem, vedno capljalo zadaj korak ali dva. Tega pa si glede na razmere, v kakršnih je, ne bi smelo privoščiti. Nekateri sociologi in ekonomisti celo trdijo, da so spremembe v kmetijstvu prva naloga gospodarske reforme. Če ne bomo pocenili hrane, poselili praznih vasi, povečali zadovoljstvo na podeželju in med kmeti, bo reforma padla."

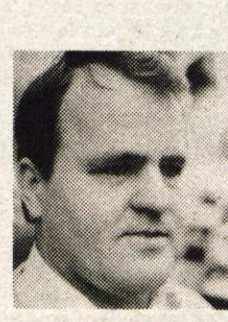
Se vam ne zdi, da bodo kmetijsko prenavo lahko vodili le ljudje, ki niso sodelovali pri napakah, zmotah in zablodah. Ali ni to celo osnovno za pridobitev kmečkega zaupanja v agrarno reformo?

"Mladi smo dali tudi pobudo, da bi razbili gozdarske monopole in da bi bil promet z lesom prost, svoboden. Tisti gozdarji, ki so pošteno do sebe in gledajo na to s strokovnega stališča, nam bodo dali prav, ker je sedanji način gospodarjenja z gozdovi popolnoma centralno-plansko, državno-regulativno delovanje. S tem delamo škodo predvsem hribovskim kmetijam in tudi družbi. Če je gozdarski "lobi" zaradi takšnih pobud in zahtev užaljen, naj bo - jaz menim, da konkurenca mora biti. To tudi niso zahteve po rušenju gozdarskega sistema, temveč po doseganju in dopolnjevanju."

Viktor Frelih, vodja pospeševalne službe v Gorenjski kmetijski zadrugi:

Majhna kmetija zahteva približno enako strojev kot velika

Vsi vemo in tudi občutimo, da je hrana vsaj za številne družine s povprečnimi in podpovprečnimi mesečnimi dohodki že zelo draga, toda kako do cenejših hrane - o tem so mnenja precej različna. Viktor Frelih, vodja pospeševalne službe v Gorenjski kmetijski zadrugi, razmišlja takole:

"Strokovno znanje je eden od zelo pomembnih pogojev za doseganje visoke proizvodnje, za katero pa vemo, da je običajno cenejša kot nizka. To najbolje potrjuje pridelovanje krompirja. Čeprav nekateri celo pretiravajo z uporabo mineralnih gnojil in zaščitnih sredstev, ne dosegajo visokih hektarskih pridelkov. Osnova je namreč znanje, strokovnost dela in uporaba kakovostnega semena. Brez dobrega semena in brez redne menjave ni visokih pridelkov. Kmetje bodo morali to upoštevati, čeprav je res, da je seme zelo drago.

Drugo, kar draži pridelovanje hrane in hrano, je majhnost kmetij in razdrobljenost kmetijskih zemljišč. Kmetija, ki ima vsega tri hektare zemlje, rabi približno enako število strojev in priključkov kot tista z desetimi. Razumljivo je, da je mehanizacija slabo izrabljena in da bi z njo lahko obdelali še enkrat toliko zemlje, kot jo zdaj. Nekaj upanja, da se bodo kmetije začele povečevati, dajejo spremembe zvezne ustave in povečanje zemljiškega maksimuma.

K pocenitvi hrane lahko nekaj pripomorejo tudi izboljševanja kmetijskih zemljišč, predvsem pa zložba razdrobljenih parcel in združitve v večje kose. Komasaacija ima dva dobri plati. Večje parcele omogočajo cenejšo obdelavo, predvsem prihranek pri času in gorivih, in tudi doseganje višjih hektarskih pridelkov. Znano je, da je pridelek v pasu enega do dveh metrov od roba njive običajno precej manjši kot na sredini, kar lahko pri ozki parceli predstavlja tudi do 20 odstotkov celotnega pridelka."

Brane Sitar, pospeševalec v kmetijski zadrugi Bled

Visoki davki za slabo obdelano zemljo

"Za naše kmetijstvo je značilna velika razdrobljenost zemlje in kmečkih gospodarstev. Večje kmetije resda dajejo tudi večje tržne presežke hrane, vendar so učinki tudi na tistih manjših kmetijah, kjer je interes za kmetovanje, dosti veliki. Edina pot, da zemljo, ki jo imamo na razpolago in je v Sloveniji ni veliko, dobro obdelamo, vodi prek davčne politike. Povedano preprosto: zemlja, ki ni obdelana ali je obdelana slabo, bi morala biti močno obdavčena; zemlja, ki je dobro obdelana, pa davka sploh ne potrebuje. Izjema naj bi bile le kmetije, kjer so ostareli ljudje, ki resnično ne morejo obdelati tega, kar imajo. Podobno naj bi ravnali tudi z zemljo, ki je v rokah nekmetov. Z visokimi davki naj bi dosegli, da bi (razen ohnišnice) postopoma prešla v roke tistih, ki bi jo (bolje) obdelovali. Strokovnjaki smo si enotni, da je družinska kmetija ideal, ki naj bi ga zasledovali z davčno politiko in z vsemi drugimi ukrepi. Če vemo, da so tudi v kmetijstvu naša perspektiva mladi, potem bi jim morali zagotoviti, da bi se kot mladi prevzemali, dedovali kmetije. Problem so tudi zapuščinske razprave oziroma izplačila ostalim družinskim članom. Ker vrednost nepremičnin na kmetijah hitro raste predvsem pa hitreje kot dohodek, je dedičem težko zagotavljeti izplačila, kot jih nekateri zahtevajo."

Tudi jaz sem bral raziskavo Kmetijskega inštituta Slovenije, v kateri res piše, da je družbeno kmetijstvo bolj obremenjeno kot zasebno, vendar razlika predstavlja v ceni litra mleka tako malo, da je skoraj zanemarljiva. In drugo, kar bi rad povedal, je to, da so kmetije organizirane v zadržu in da morajo tudi zadruga plačati precejšnjo dajavo. Sicer pa se mi zdi, da so razmere v kmetijstvu zdaj tako slabe, da kmetijstvo ne more biti razdvojeno, na dveh bregih. Iskanje notranjih sovražnikov je nesmiselno, potreben nam je stopen dialog, skupen nastop, še posebej, če želimo doseči, da bo kmetijstvo gospodarska in ne socialna dejavnost, zavarovana z zaščitnimi cenami in obremenjena s katastrofalnimi obrestmi. Drugačen položaj kmetijstva bomo dosegli le, če se bomo pogovarjali brez ideoloških zavor, če bomo spoznali in pošteno priznali, kaj je za narod najbolje in najpomembnejše, in če bomo priznali tržne zakonitosti, vendar ne prost, liberalen trg, temveč usmerjeni kmetijski trg, kakršnega poznamo v razvitih državah."

Rajko Reš-Podgornik iz Podvina, pospeševalec in kmet

Večje kmetije in višji pridelki

"Kmetija je za zdaj še last tasta, vendar vse kaže tako, da jo bova prevzela midva, z ženo - ona je agronomka, jaz inženir živiloreje, zaenkrat oba tudi zaposlena. Redimo 25 do 30 plemenskih telic za farmo Poljce, imamo sedem hektarov obdelovalne zemlje in nekaj gozda. Kmetija je nova in je zgrajena za rejo 21 krav molznic. Glavni problem so zemljišča. Že ko smo urejali hlev, so nam obljubljali, da bomo dobili dva hektara zemljišč povsem v bližini naših, a jih je nazadnje dobil nekdo drug. Zdaj naj bi ostali še brez dveh hektarov, ker naj bi prek naših zemljišč potekala avtomobilska cesta. Denar nam nič ne pomeni, zemlja pet kilometrov proč od domačije zelo malo. S samo petimi hektari zemljišč je nalozba nerentabilna, saj bo hlev na pol prazen."

Mislim, da bi se dalo z davčno politiko in davčnimi ukrepi tudi v kmetijstvu marsikaj spremeniti. Poznam kmetije, kjer je zemlja slabo obdelana in kosijo na travnikih le dvakrat na leto, in kmetije, kjer se trudijo, kosijo štirikrat na leto in še nekajkrat pasejo. Zame kot mladega kmeta je upanje v tem, da bi zemljo dobili tisti, ki so jo pripravljali dobro obdelovati. Prihodnost je v manjšem številu kmetij in v večji proizvodnji, višjih hektarskih pridelkih, višji povprečni mlečnosti..."

IGOR GUZELJ

Publiki za dan republike

Praznik je, ko imajo prazne glave kljub praznim blagajnam polna usta obljub.

★ ★ ★

Država admira, ne razumem pa, zakaj je pri tem pomoč državljanov strogo prepovedana.

★ ★ ★

Poznal sem na smrt bolnega poštenjaka, ki je ozdravel, ko je slišal, da so tudi v nebesih organi pregona.

★ ★ ★

Varnost je odsotnost nevarnosti, nevarnost pa je predmet poslovanja varnostnih služb in se torej nahaja v varnih rokah.

★ ★ ★

Če je zrak res splošna dobrina, je prekinitev dihanja pravzaprav prispevek k omejevanju splošne in skupne porabe.

★ ★ ★

Čehi za svojega Masaryka pravijo, da »je bil skozi okno paden«, mi pa bomo o nekaterih naših veličinah govorili, da »so bili v penzijo odideni.«

★ ★ ★

Stopnjevanje po jugoslovansko: prelomna seja, še ena prelomna seja, že spet ena prelomna seja, polom.

★ ★ ★

V tej državi bi bil največji napredek, če bi nemudoma nazadovali za deset let.

★ ★ ★

Vrhunski jugoslovanski politik je kot kmečki ženin: predstavlja si, da se je s svojo funkcijo združil, dokler ju smrt ne loči.

★ ★ ★

V Jugoslaviji je Texas, pri čemer se Texačanom za nekorektno primerjavo že vnaprej vljudno opravičujemo.

Urednikova beseda

Današnje, praznične Odprte strani imajo enako vsebino kot celotna praznična številka — 45 let avnojske Jugoslavije. Novinar Igor Guzelj je napisal praznične aforizme, podpredsednik republiške konference SZDL Viktor Žakelj piše o položaju srednje generacije o aktualnih razmerah, publicist Rado Bordon je prispeval aktualen komentar, Miha Naglič pa nadaljuje s svojimi razmišljanji ob 70-letnici Jugoslavije. Novinar Jože Košnjek se je pogovarjal z dolgoletnim politikom Vinkom Hafnerjem o partiji in družbi, novinar-ka Danica Zavržlebir pa o položaju delavca po štirih desetletjih nove Jugoslavije. Naslednje Odprte strani bodo izšle v petek, 16. decembra. Sredico bomo namenili Glasovi preji. Zapisali bomo misli, ki jih bosta na preji, 9. decembra v hotelu Crelna v Kranju, izmenjala predsednik slovenske partije Milan Kučan in voditelj, podpredsednik republiške konference SZDL Viktor Žakelj. Pogovarjala se bosta o 70-letnici jugoslavije in sedmih desetletjih socializma v svetu. Vabimo k sodelovanju.

Leopoldina Bogataj

VIKTOR ŽAKELJ

Med očeti in sinovi

Spomnili se boste, morebitni bralec, kako je bil predčasno tuji tisk — še zlasti v času Titove bolezn — poln razpredanja o t. i. potitovskem obdobju. Pisalo in govorilo se je tedaj marsikaj. Nekateri so bili mnenja, da bo po Titovi smrti takoj nastal v Jugoslaviji kaos, država bo v krvi (ali kako drugače) razpadla, kajti to je — po njihovo — umetna tvorba nezdržljivega. Drugi politični analitiki t. i. poznavalci Jugoslavije iz raznih »ost-centrov«, ali za karkoli že so se sami proglašali, so bili nasprotnega mnenja. V Jugoslaviji naj bi po smrti Tita nastopile velike težave, toda Tito in sodelavci so za živega oblikovali ustavno-pravni in politični sistem, ki naj bi zagotavljal ohranjanje političnega ravnovesja tudi, potem ko njih ne bo več. Omenjalo se je predsedstvo države, paritetno zastopnost republik in pokrajin oziroma narodov in narodnosti v federativnih ustanovah, homogeno in na demokratičnem centralizmu delujočo ZKJ in podobno kot garante trdnosti in trajnosti države in njenega družbeno-političnega in gospodarskega sistema.

In kakošno je bilo naše reagiranje na vse to? Nam — zaverovancem vase, v našo ekonomsko moč in politično modrost, priprani, da imamo v posesti resnico, misleči, da smo osišče sodobnega sveta — lastno. Prve smo kratko malo uvrstili med zlonamerneže ali kar naše zaklete državnice, razredne ali kake druge sovražnike, od drugih smo bili nekoliko milejši v sodbi. Na njih — morda je tako najboljše rečeno — smo gledali zviška, namreč, kako sploh morejo, kako si drznejo pomisliti, da bo smrt tvorca druge Jugoslavije, karizmatičnega Tita, ki je za živega storil vse za trdnost in trajnost države in sistema, lahko karkoli spremenila. Skratka: nam se ne more ničesar zgoditi, mi smo že davno pred drugimi vse premislili in domislili, vse postorili, kar je bilo postoriti treba, Titova smrt nas v tem smislu ne more presenetiti. Verjeli smo v parolasko modrost: S Titom — po Titu.

Ne rečem, da niso bili tudi taki, ki so razmišljali drugače, sami zase, ve se, naglas nihče. Bil je to še enoresnični čas, čas kolektivne enosmerne zavesti, čas slepega zaupanja v vodstva, čas prepričanja v našo svetlo prihodnost.

Nastopil je dan X. Zgodilo se je, kar se je zgoditi moralo. In v začetku je teklo, kot je bilo načrtovano. Pravim, v začetku.

Potem se je začelo tisto, čemur pravimo v milem jeziku, gospodarske in politične težave. Tujci nam nenadoma niso bili več pripravljeni posojati vagonov zelenecv, ker sami nismo zmogli, so nam — gotovo ne zastoj — izračunali našo zunanjo zadolženost, potem smo izvedeli, da je notranja zadolženost vsaj tolikšna, kot zunanja, če ne večja, v skupščinah je začelo tekmovali več resnic, ki vse pogosteje niso hotele postati ena Resnica, številna predsedstva so začela vse bolj spominjati na neke vrste intelektualno razzodišča brez prave odmevnosti v vse bolj kritični, pa tu in tam še nestrpni javnosti. O naših problemih, težavah, zmotah, kakor koli smo že vsakokrat poimenovali naš iz dneva v dan bolj brezupen položaj, se je začelo vse bolj kritično govoriti širom naše ljube domovine. To pa je bil tudi čas začetka ustanavljanja raznih stabilizacijskih, reformnih ali kako drugače poimenovanih — komisij in podkomisij, ki so začela ponujati recepture za ozdravitev našega gospodarstva in družbe sploh. Povsod govorjenje, govorjenje, toče besed, katarze, zaklinitnja in preklinjanja, obljube, optimizem, črnogledost — pri tem pa se — kot zakleto — ni nič in nikjer spremenilo. Naše ekonomske stiske so bile iz dneva v dan večje, cvetela so stara in nova nasprotja med republikami in avtonomnimi pokrajina-

mi, našimi narodi in narodnostmi. Jugoslavija je začela skrbeti svet. Tako je že dlje časa, je sedaj in vse kaže, da bo to stanje še dolgo trajalo.

Vsa ta kriznost, ves ta pesimizem občutek brezizhodnosti, pa kulminira prav v času, ko se spominjamo dveh okroglih obletnic: 70-letnice nastanka prve Jugoslavije in prav tolikšne obletnice udržavljanja socialistične oziroma komunistične misli. Vem, kak pedanten zgodovinar zna oporekati, a za moj tok razmišljanja, za našo analizo razmer, je soočenje teh dveh realnosti, ki že sedemdeset let v dobrem in slabem zaznamujeta ta naš brdoviti Balkan, nujno. Njun odnos, skrajno poenostavljeno in strnjeno rečeno, se pne od odbojnosti oziroma sovražstva, preko popolnega istovetnosti, neke vrste najstniške ljubezni, do sedanje produktivne kritičnosti, ki zna očistiti pojma vseh vrst ideoloških navlak, jih umestiti v fizično in duhovno realnost našega časa, iz česar edino more končno nastati modern socialistična samoupravna skupnost enakopravnih in emancipiranih jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Tu moram tok misli nasilno prekiniti — pišem, pač, vsebinsko pa tudi prostorsko omejen prispevek — če hočem odgovoriti naslovu. Naš v mnogo čem prelomni čas želim pogledati skozi

optiko moje generacije, generacije, ki je vkleščena med svoje očete in svoje sinove. Aludiram na Turgenjeva, a obenem — naj takoj povem, da našega položaja ni mogoče pojasniti, še manj razumeti z večnim sporom med očeti in sinovi. V čem je, vsaj po moje, jedro tolikšnih nesporazumov, pa tudi bolečih razhajanj? Spet na kratko.

Naši očetje so akterji osvobodilne vojne in revolucije. Oni so zaslužni za vse, kar je, in krivi za vse, česar ni. So aventični razlagalci tega osvobodajočega dejanja v zgodovini slovenstva. Najzaslužnejši in najboljše med njimi so živeli in živijo po znani kmečki modrosti: Tebi ključ, meni luč!

Na drugi strani so naši otroci! Naše očete imajo za dobrohotne dedke, ki že dolgo sodijo v zapeček. Radi jih imajo, njihovega časa pa ne razumejo. Do nas očetov so izostreni kritični, krivijo nas za svojo brezizhodnost. Zgodovina jih ne zanima, vsakršna ideologija je zanje prekletstvo, smešjost naše svetinje, so skrajno pragmatični in strumno zazrti v prihodnost.

Mi smo kot bi Nemci rekli — zwischen generation — nekaj vmesnega. Smo otroci dinamičnega, porevolucionarnega časa. Z eno nogo stojimo v preteklosti, njeni ideologiji, smo del zmot in uspehov časa, ki ga naši otroci deideologizirajo in demistificirajo. Pretreseni smo, ker se večrajšnja velika Resnica drobi in današnje resnice, strah nas je, ker postaja očitno, da svetle prihodnosti ni več, spet postajamo to, kar smo dolgo mislili, da nismo, namreč, obrobje sodobnega sveta, kar prizadeva našo privzgojeno narcisoidnost. Ob očetih smo se postarali, ne pa delavno uspehi. Nekateri med nami še vedno mislijo in delajo, kot da bi imeli dvajset let (neizživeta mladost), spet drugi ne zmorejo sami po poti življenja, prosijo, rotijo očete, naj jih ne zapustijo. Saj veste: mi smo (bili) vsega zmoini — celo derogirati (večne) naravne zakone in postavljati svoje.

Položaj naše vmesne generacije

je torej objektivno težak. Mnogo med nami so zafustrirani, delujejo bogaboječe, tu in tam (na takih ali drugačnih mitingih) besnijo njihova zatajevana čustva, drugi spet delujejo klovnsko, so neke vrste vrtavke, ki trepetajo v naglo spreminjajočih se vetrovih, ki ta čas zračijo to našo desetletno politično zatohlost, dobrikajo se zdaj na eno, zdaj na drugo stran, so prekurniški in okosteneli konzervativci obenem. Očetje nas zmerjajo, češ da smo nevredni njihovih idej in dejanj, krošnjariji da smo, ki razprodajamo tuje, preračunljivi pragmatiki brez kanka vizionarstva, kar so oni skup spravili naj bi mi zapravlili.

Naši sinovi nas obdelujejo z druge strani, na sebi lasten brez-kompromisni način. Bili naj bi prodane duše, neke vrste Judeži, ki se za usrano eksistenco udi-njamo dedom, osmišljamo njihove neumnosti. Mencači da smo, celo nekarakterne pokveke naj bi bili, ljudje, ki ne vedo za tisto črnogorsko, da j. in n. ne možeš biti u jedno... Skratka za nobeno stran nismo sprejemljivi, pri nikomer ne uživamo posebnega zaupanja. Je to, kar se nam očita, res? Na to ne odgovorjam, to bi bil jalov posel. Vprašujem pa: imamo vendarle mi kako poslanstvo in če ga imamo, kaj bi to moglo biti? Odgovorjam:

Položaj naše generacije spominja na tiste živalske vrste, ki po naravnih zakonih morajo opraviti določeno dejanje (najčestje rojevanja) in ko ga opravijo, postanejo nepotrebnosti, preprosto odmro. In katero je tisto dejanje, ki ga moramo mi opraviti? To dejanje je graditev med tem, kar je, kar se je dokončno in nepovratno izčrpalo, s čimer ni nihče pri nas zadovoljen. Je politični monizem bi rekli politologi, je dogovorna ekonomija po ekonomistično, je naš beg iz Evrope... je skratka vse tisto, kar toliko uničujoče kritiziramo, ki pa je in ostaja naša realnost in tistim, kar naj bi bilo na oni strani — torej normalno gospodarstvo, bi rekel Ribnikar, demokratična civilna družba in pra-

vna država, bi rekli alternativci, socializem po meri človeka, bi rekel Kučan. Ne protestirajte, prosim, zoper moje enačenje, ostanite pri svojih predstavah, lastnem vizionarstvu. Jaz samo trdim, da je potreben most med to znano sedanostjo in neznano prihodnostjo. Ta prihodnost je po moje tudi redefinirano jugoslovenstvo, ki naj bo udejanjeno v državi enakopravnih narodov in narodnosti, v skupnost, v kateri bo vsakdo živel od rezultatov lastnega dela in v kateri bosta solidarnost in vzajemnost — pri dajalcu in prejemniku — spoštljivi kategoriji. To jugoslovanstvo ne more biti utemeljeno na zakarpatški romantiki, ilirizmu in drugih nadnacionalnostih ali iracionalnih ideologijah. Je lahko le v drugačni gospodarski in politični stvarnosti, kot jo imamo sedaj, je iskanje — ob upoštevanju vseh etničnih, civilizacijskih, kulturnih, konfesijskih in drugih razlikah — tistega minimalnega skupnega imenovalca, ki zajema skupno zunanjo politiko, skupno obrambo in skupen integralni trg.

Tisto na oni strani pa je tudi na novo osmišljen socializem. Ponovimo že večkrat povedano: družba, ki ni ekonomsko učinkovita, demokratična, socialno pravična, ekološko znosna in v svet odprta, nima pravice do naziva socialistična!

In tam na oni strani si iskreno želim, da pride do žlahtnega spoja redefiniranega socializma in novega jugoslovanstva in tako končno začne nastajati, se udejanjati po vsebini socialistična, po metodah delovanja pa samoupravna družba in država, ki bo garant varnega ter materialno in duhovno bogatega življenja tu in zdaj živečih.

Ko bo most zgrajen in stopimo na ono stran, bo poslanstvo moje generacije opravljeno. Tedaj naj se z nami zgodi, kar se mora zgoditi: Če pa bo na tem mostu spominska plošča z napisom: Graditeljem v trajen spomin in podpis — Srečni ljudje, potem vedite, da je nastopilo v Jugoslaviji carstvo svedbe in sreče.

Odprte strani

19

MIHA NAGLIČ

Komentiramo

Od Avnoja do razkroja

Narodi, ki živijo na ozemlju tako imenovane Jugoslavije, niso imeli in nimajo, kakor kaže, posebne sreče pri oblikovanju in razvijanju svoje skupne države.

Že prva Jugoslavija, pravzaprav Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, ustanovljena pred sedemdesetimi leti (1. decembra 1918), je med vsem svojim obstojem in vse do svojega klavrnega propada v letu 1941 pokazala, da je zelo zapletena in močno konfliktna državna skupnost. Temu se pač ni čuditi.

Nova državna tvorba, ki je nastala neposredno po koncu prve svetovne vojne, je imela vse značilnosti hudo različnih zgodovinskih, gospodarskih, kulturnih, civilizacijskih, verskih in drugih razmer, v katerih so se razvijali »jugoslovanski« narodi v preteklih stoletjih, z njimi vred pa tudi pripadniki kar številnih drugih narodov in narodnosti, živečih na tem ozemlju.

Že od vsega začetka obstajanja Jugoslavije (takšno ime ji je kralj Aleksander dal šele 6. januarja 1929, ko je uvedel svojo diktaturo) se je pokazalo, da gre v njej za nedemokratično, centralistično-hegemonistično politično ureditev, v kateri ni bilo mogoče uspešno razreševati zamotanih mednarodnih, gospodarskih, kulturnih in vseh drugih problemov, izvirajočih iz preteklosti in pojavljajočih se v novih oblikah. Za prvo Jugoslavijo je bila značilna tudi huda nerazvitost na vseh področjih njene dejavnosti in nerazvita je ostala vse do svojega propada.

Po dvasetih letih obstoja prve Jugoslavije je npr. narodni dohodek na njenega prebivalca znašal v letu 1938 komaj 60 ameriških dolarjev (v ZDA 521 dolarjev), po splošni pismenosti pa je bila med najbolj zaostalimi evropskimi državami, saj je v letu 1939/40 obiskovalo šole le dobrih 30 odstotkov šoloobveznih otrok. Ta dva zgovorna podatka kažeta seveda le splošno povprečje v državi, to pa za Slovenijo kot sestavni del kraljevine ni bilo značilno. In že v »stari« Jugoslaviji so vladajoči režimi močno dušili človekove pravice in temeljne državljanske svoboščine.

Druga, avnojska Jugoslavija, kot je bila v svojih osnovnih obrih zasnovana pred petinštiridesetimi leti na drugem zasedanju Avnoja v Jajcu (29. novembra 1943), je nastajala v pogojih okupatorskega razkosanja kraljevine in trdega osvobodilnega boja jugoslovanskih narodov, boja, v katerem so se združile vse njihove napredne in svobodoljubne sile. Res je, da je med prvimi pobudniki za ta boj bila Komunistična partija Jugoslavije, ki pa bi brez široke podpore ljudskih množic, predvsem kmečkih in razumniških, ne mogla uspeti, saj je bil delež delavskega razreda v tem boju razmerna dokaj majhen. V skupnem boju pa je prav slovenski narod dal pomemben prispevek.

Neovrgljiva zgodovinska resnica je, da smo Slovenci že 27. aprila 1941 ustanovili svojo Osvobodilno (spočetka: Protiimperialistično) fronto slovenskega naroda. Njene ustanovne skupine so že 15. junija 1941 (še pred napadom hitlerjevskih krdel na Sovjetsko zvezo) na svojem vrhovnem plenumu zapisale v svoj program »osvoboditev in združenje razkosanega slovenskega naroda, v številni koroške in primorske Slovence« ter »pravico slovenskega naroda do neodločbe, v številni pravico do oceptive in združitve z drugimi narodi«.

Že pred znanimi avnojskimi sklepi in odloki se je 1. oktobra 1943 začel v Kočevju Zbor odposlancev slovenskega naroda, 3. oktobra pa je bil izvoljen stoddvajsetčlanski Slovenski narodnoosvobodilni odbor. Nato je bila izvoljena še 42-članska delegacija v Protifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije (AVNOJ). Ob koncu zasedanja so odposlanci sprejeli proglas, v katerem so jasno izpovedali svojo voljo: »Kot prvi svobodno izvoljeni odposlanci, izbrani sredi najhujšega boja za narodni obstanek, izpovedujemo v imenu vsega borečega za ljudstva, da je slovenski narod danes končno veljavno stopil v krog suverenih narodov.«

Med najpomembnejšimi sklepi drugega zasedanja Avnoja je bil 4. sklop, »da se Jugoslavija zgradi na demokratičnem federativnem načelu kot državna skupnost enakopravnih narodov.« Odlok, ki je bil sprejet na zasedanju, pa je v svoji drugi točki ugotovil, da se »nova Jugoslavija gradi in se bo zgradila na federativnem načelu, ki bo zagotovilo popolno enakopravnost Srbov, Hrvatov, Slovencev, Makedoncev, Črnogorcev itd.«

In vendar niti druga, avnojska federativna, »socialistična« (in že skoraj tri desetletja »samoupravna«) Jugoslavija ni izpolnila pričakovanj narodov in narodnosti, ki jo sestavljajo. Tudi ta, nova, druga Jugoslavija je danes med najbolj zaostalimi državami v Evropi (razen Albanije), mednarodni odnosi v njej so zaostreni, kot še nikoli niso bili, unitarizem in centralizem čedalje bolj izražata in uveljavljata svoje težnje, država je v tujini zadolžena za neznanse vsote, ki jih bodo morali odplačevati še pozni naši zanamci, delovni ljudje v tej državi so v hujšem najemniškem odnosu kot v sodobnem kapitalizmu, ekonomska kriza grozi večini državljanov z revščino za dolgo, nedoločeno dobo, gospodarstvo je prav tako prezadolženo, neučinkovito in brezperspektivno, družbene skupnosti so neuspešne v večini svojih dejavnosti, mladini se obeta le brezposelnost, človekove pravice in državljanske svoboščine so nenehno ogrožene, kar naprej se porajajo novi in novi »sovražniki...«. Temu, kar se danes dogaja v tej državi, bi lahko rekli le **razkroj...**

Nova, druga Jugoslavija je v Evropi gotovo država, v kateri je bilo v vsem povojnem razvoju več ustavnih sprememb kot v katerikoli drugi državi. Ustava iz leta 1974, ki jo zdaj »dopolnjujejo«, je že e pčeta po vrsti, tako da bo »nova«, dopolnjena že šesta... Bo lahko zaustavila razkroj?

Dokler bodo zvezna ustava in republiške ustave temeljile na družbenem nauku, ki ga je čas že pošteno povozil, slonele na ideoloških dogmah, ki se jih nekateri zagrzenci še vedno krčevito oklepajo in nas nenehno pošiljujejo z njimi, ne bo mōč najti izhoda iz krize, v kakršno je zašla avnojska Jugoslavija, pa četudi je sam Josip Broz Tito zapisal:

»... Marxovi, Engelsovi in Leninovi spisi vsebujejo v glavnem odgovore na vsa načelna vprašanja...«

Hudo se je motil. Navsezadnje pa je bil tudi on samo človek...

RADO BORDON

Med ljudstvom in oblastjo

Ob 70-letnici Jugoslavije in 45-letnici AVNOJ

Živimo v državi, glede katere se že od nekdaj ne strinjamo, niti kdaj je nastala, zakaj je nastala, niti kako naj bi obstajala še naprej. Za svetovno, evropsko in srbsko zgodovino obstaja Jugoslavija od leta 1918, za večino ali za skoraj vse druge jugoslovanske narode in narodnosti je Jugoslavija nastala leta 1943 v Jajcu, za nekatere pa šele leta 1974 na Brionih. S takšno zgodovinsko in politično zavestjo bo takšna Jugoslavija le težko obstajala še naprej brez močne vojaške in policijske sile, torej bo to država brez svobode in demokracije.

Po mojem pojmovanju zgodovine smo doslej imeli štiri osnovne državno-politične oblike Jugoslavije: Kraljevino Jugoslavijo do leta 1941, avnojsko oziroma sovjetško-partizansko do Stalinove agresije leta 1948, Jugoslavijo demokratično-samoupravne transformacije, ki se je končala leta 1968, in četrto, brionsko Jugoslavijo, ki začne nastajati z ustavnimi amandmaji leta 1968 in se končno konstituira z ustavo in ZZZ leta 1974, z oktroirano, politično nespremenljivo ustavo, ki konec 20. stoletja, in to v Evropi, v imenu socialistične revolucije in samoupravnega socializma vzpostavlja menda edino nespremenljivo, večno oziroma »božjo državo«, ki bi jo v modernem jeziku imenovali »birokratsko kraljestvo«.

Dobrica Ćosić *

Koliko je pravzaprav stara ta naša Jugoslavija? Sedemdeset let ali petinštirideset? Se je 29. 11. 1943 v Jajcu res rodila nova Jugoslavija, kakor so nas učili v šoli? Ali pa se je nemara le na novo rodila oziroma prerodila stara, ki je obstajala že od »zedinjenja« z dne 1. 12. 1918?

Če se je res izvalila v Jajcu in iz jajca, potem se kar samo od sebe zastavi tudi staro vprašanje: **Kaj je bilo prej — jajce ali kokoš?*** To abstraktno vprašanje bi bilo mogoče konkretizirati takole: Mati kokoš, p. d. koklja, se je usedla na jajca, ki jih ni sama izlegla. Koklja — KPJ — se je usedla na šestero jajc — jugoslovanskih narodov — in jih (raz)grela v ognju revolucije. Iz jajc, ki so jih izlegle druge jugoslovanske kokoši srednjeevropske, bizantinske in turške pasme na »silu«, katero so jim storili meščanski petelini, so se izvalili piščanci, ki jih je KPJ vzela za svoje in jih povedla v novo življenje.

V našem primeru so bila torej jajca že tu, še preden se je pojavila kokoš. »Že prav«, poreče ta. »A bila so le kot objekt, takšna, kakršna mi je nasadila

zgodovina; tisti, ki se je vlegel nanje in iz njih nekaj naredil, sem bila vendarle jaz!« — Tudi to bi še šlo. Težave pa se začno tedaj, ko se piščanci zavedo, da so odrasli in bi radi živeli po svoje. Vendar mati koklja tega ne (do)pusti, ker je prepričana, da še niso »zreli«, da bi brez njenega modrega vodstva zgrešili smer, se razkropili in morda celo zgubili.

V tem trenutku — ko kokoši ne ubogajo več — nastopi petelina. Ta pa je že po naravi tak, da svoj pomen pri stvari potencira. Vsi vemo, kdo je ves čas imenitno nastopal v tej vlogi. Zdaj, ko ga ni več, ga hoče po vsej sili nadomestiti vojska. Vendar ne preveč posrečeno. Vse več je takih, ki se jim zdi interpretacija vloge petelina, kakršno v zadnjem času ponuja JLA, bolj in bolj anahronistična. Časi, ko sta partija in vojska kakor koklja in petelina brezprizivno gospodarila na jugoslovanskem dvorišču, gredo h koncu.

Če želimo tisti, kar nas je iz avnojskega gnezda, ostati skupaj, moramo obnoviti zgodovinski sporazum in najti novo, času primerno obliko sožitja.

Kdor še rabi avtoriteto koklje in petelina, naj ju pač ima. Tisti, ki tega večnega dušebrižništva ne prenašamo več, pa bi radi regulacijo naših medsebojnih odnosov prepustili tržnim zakonitostim, svobodnim volitvam in kulturi dialoga.

Naj partija še tako koklja in se vojska še tako petelini, njuna zgodovinska vloga je presežena. V svojem času, ki je bil čas sile, sta se partija in njena vojska postavili nad družbo. Upravičeno ali ne — to je zdaj le še teoretično vprašanje. Praktično pa gre za to, da zdaj, v konstruktivnem času zgodovinskega miru in epohalnih sprememb v sferi »produkcijских sil«, spet sestopita nazaj v okvire civilne družbe in pravne države in dopustita miru in ustvarjalni razvoj novih družbenih odnosov. Tako bi se odprla nova pot, pot, po kateri moramo, če nočemo obstati na kurjem dvorišču sveta. Zdaj torej ni čas, da bi se vedli pohlevno in hodili s kurami spat. Naj me koklja brčne, če lažem.

Zdi se, da je Jugoslavija naša usoda. In usodno je, da z njo

nikoli nismo bili prav zadovoljni. Ob 70-letnici njenega nastanka in 45 let po tem, ko so avnojski sklepi usodno zarezali v njeno ustavno kontinuiteto, so časi dozoreli za novo ustavni poseg — tak, ki bo pomeni vseh naših narodov in narodnosti in po volji vseh narodov kot svobodnih državljanov. Tisti, ki hočejo še naprej zatirati podjetnost, omejevati demokratične svoboščine in nacionalne suverenosti ter ukinjati kulturne razlike, spet pehajo Jugoslavijo v prepad. Jo bomo rešili? Je taka, kakršna je (postala), sploh vredna reševanja njihovih naporov? Ali pa kaže še enkrat radikalno zarezati v njeno kontinuiteto in začeti znova? — Upati je, da to ne bo potrebno, saj so taki posegi preboleči. Jugoslaviji danes nista potrebni še ena revolucija in še ena državljanska vojna. In »zunanja nevarnost« še nikoli ni bila tako majhna, kot je ravno danes. Jugoslaviji je potrebna globoka, vseobsegajoča in dolgotrajna evolutivna prenova tistega, kar že je.

Ali — če to izrečemo še enkrat v kurjem žargonu: Mladim košim nasadimo svežih jajc dejavnost petelinov pa omejimo na njihov »ustavni« okvir.

OPOMBI

* Navedeno po Naših razgledih, 8. 1988, stran 228; prim. še Žirovski občinski časnik, št. 14, stran 4-5 **Jajce je kokoši in kokoš je v jajcu** — tako ta paradoks razrešil sholastik Silesius. V vsaki enotnosti je skrita možnost razdvojitve in dvojnost sama lahko razreši le v novi enotnosti.

Nekdanja enotnost ljudstva in oblasti se je še enkrat razdvojila; ljudstvo je dozorelo, oblast se je postarala. Prvi korak k novi enotnosti se torej nakazuje v prenovi oblasti. V sestopu — sedanje in izvolitvi nove.

NEŽA MAURER

SLUTNJA

Hladno potegne slutnja vzdolž telesa.
Posname utvare.
Strga laži.
Pusti golo resnico —
tako podobno
skeletu.

JE BREG?

Kar naprej
sredi deroče vode.
Treba je bresti in bresti,
se opirati na palico, zviijačo,
trmo in upanje,
da te ne spodnese,
da ne zdvoimiš,
vase in v breg.

DOM, DOMOVINA

Črno gorijo smreke po naših bregih.
Vmes so doline,
globoke, strupene
kot grajske voze njega dni.
Utvara je hram modrosti
na Leninskih gorah.
Jutranje sanje so venci belih cvetov
— spečih golobov —
med listi sevlijskih palm.

Vmes je sedem modrin,
sedem zarj,
so križi, zvezde, srpi, klavdija
in vidno rastoči mesec.

A sonca nikjer.

BEDA

Beda je prava beseda
za to stanje.
Več slovanskih jezikov jo pozna.
Pomeni so različni.
A vselej je srž
nekaj ponižujoče hudega.
Beda.
Rumena zvezda v času nacizma.
Beda — obojona,
izločena,
prezirana.

Razlika je le v tem,
kako si jo kakšna družba
spravljaja pod noge.
Beda.
Ne obstaja noben — izem,
ki je ne bi skrivaj gojil.

PREKALITEV

Od neprestanih stisk,
prerivanj skozi zapreke
otrdiš in se zgledaš.

Postaneš jekleno ogledalo:
Tvoja dejanja
so nehoten posnetek tistih,
ki jih tibi storijo.

KÓLO

Pleši!
V kólu si —
in nikomur ni mar,
če si se naveličal,
utrudil, izmučil.

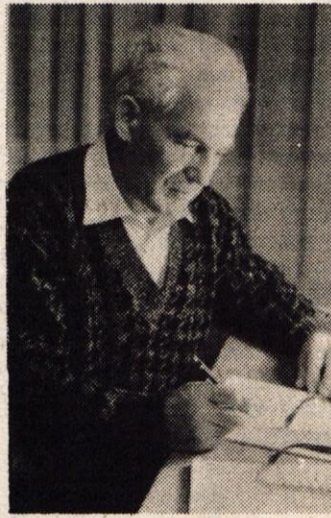
Življenje ni vaška veselica.

Vinko Hafner, član centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije in Jugoslavije

Sestop z oblasti za partijo ne sme biti korak v prazno

Ko že govorimo o sestopanju partije z oblasti, to ne pomeni, da se s tem odreka tudi potrebnemu vplivu na oblast, na državo in vse njene institucije. Ta bo še dolgo zelo pomembno orodje za doseganje začrtanih družbenih ciljev. Zato se za svoj vpliv na oblast borijo vsa politična gibanja, napredna in nazadnjaška. Torej se tudi Zveza komunistov kot revolucionarno delavsko gibanje temu vplivu ne sme nikoli odreči. Sicer bo njen vpliv takoj zamenjal drugi z drugačnimi, manj naprednimi ali celo čisto nazadnjaškimi cilji. Ko torej zveza komunistov sestopa z oblasti, mora vedeti, kam in kako sestopa, sicer lahko sestopi v prazno. Tako med drugim razmišlja v pogovoru za Gorenjski glas član centralnih komitejev Zveze komunistov Slovenije in Jugoslavije Vinko Hafner. Z njim smo se pogovarjali v času, ko avnojska Jugoslavija slavi 45 - letnico spočetja, hkrati pa smo vsi skupaj vkovani v razmere, sredi katerih je avnojska zasnova državnosti na federalni in na republiških ter pokrajinskih ravneh na težkih preizkušnjah, naše iskanje boljše prihodnosti pa je še vedno podobno tavanju v megli.

ugotovitvi, da takšna različnost pomaga k družbenemu napredku.

»Glede različnih alternativnih gibanj in razmišljanj mislim, da je večina teh res prej v korist kot pa v škodo družbenemu napredku. Bistvo je, ali so usmerjene v podporo uspešne graditve socialistične samoupravne družbe ali pa proti njej. Pojava takšnih gibanj pa je predvsem dokaz doseganje ozkosti in togosti v delovanju socialistične zveze, sindikatov in drugih družbenih organizacij, vključno z zvezo komunistov. O političnem pluralizmu bi dejal, da je bilo nekaj tega že doslej in bo tudi v prihodnje vedno prisotno. Očitna različnost in protislovnost socialnih interesov posameznih družbenih slojev, poklicev, nacionalnosti, veroizpovedi in podobno že sama po sebi povzroča določeno različnost političnih naziranj in družbenega delovanja ljudi. Stremeti moramo torej za tem, da bi se vse mogoče razlike v političnih naziranjih ljudi v zvezi komunistov in celotni družbi gibale v okviru, ki ga pojmuje kot pluralizem samoupravnih interesov in socialistično demokracijo. Kadar se pa določena idejnopolična naziranja strnejo na osnovi samostojnega političnega programa in se oblikujejo kot samostojno politično gibanje oziroma stranka, potem je to politični pluralizem oziroma večstrankarski sistem meščanskega kova. Leta pa nas lahko še bolj razdvaja in onemogoča še tisti minimum družbenega soglasja, ki je neobhoden za uspešen družbeni razvoj. To še zlasti velja za našo večinonalno jugoslovansko skupnost, ki bi jo večstrankarski sistem oziroma politični pluralizem samo še bolj razdvajal in otežil njen uspešen razvoj na avnojskih temeljih.«

botica, kjer sem obi skal več delovnih organizacij in ustanov ter eno krajevno skupnost in se udeležil sestankov tamkajšnjih osnovnih organizacij. Moram reči, da so me povsod gostoljubno sprejeli in mi pomagali čimboljše opraviti mojo nalogo. S tako kratkega obiska seveda ne morem dati neke poglobljene ocene tamkajšnjih gospodarskih in družbenih razmer ter delovanja zveze komunistov. Kljub mnogim kritičnim razpravam in očitnim težavam sem vendarle dobil vtis o precejšnji politični stabilnosti na tem območju, o napredni gospodarski usmerjenosti in o njihovem prizadevanju za čim boljše sodelovanje z drugimi območji Vojvodine in Srbije ter s celotno Jugoslavijo, torej tudi s Slovenijo. Osebnost pomembni so dobri odnosi med številnimi narodnostmi na tem območju, ki jih zadnji politični dogodki niso občutneje prizadeli. Tu tudi ni bilo nobenih dramatičnih ostavk vodilnih ljudi. Še več. Dosedanji predsednik predsedstva občinskega komiteja ZK Boško Kovačević je bil, kot veste, pred kratkim izvoljen za predsednika predsedstva pokrajinskega komiteja ZK Vojvodine.«

Kako so vas sprejeli v Vojvodini, saj ste bili le predsednik komisije, ki se je ukvarjala s sporom med srbskim in vojvodinskim partijskim vodstvom zaradi prihoda in protesta Srbov in Črnogorcev s Kosova v Novem Sadu 9. julija letos in ste o tem poročali na 17. seji. Prav gotovo pa tudi vaš varilnik kazalec Miloševiću in tvarišemu iz srbskega vodstva na tej seji še ni pozabljen.

»Seveda so me večkrat vprašali tudi o mojem nastopu na 17. seji CK ZKJ. Pojasnil sem jim, da s svojo razpravo in uperjenim prstom nisem nikomur grozil, najmanj pa srbskim komunistom in srbskemu narodu, kot so mi drugod nekateri očitali. Želel sem po svoji vesti in z najboljšim namenom srbske tovariše opozoriti, da bi z napačno usmeritvijo napovedane razprave v njihovi partijski bazi o izglasovanju nezaupnice članu predsedstva CK ZKJ Dušanu Čkrebiću lahko v mnogočem razvrednotili tisto, kar smo na tej seji dobrega dosegli. Verjetno nekateri z mojo razlago niso bili povsem zadovoljni, vendar so jo sprejeli brez oporekanj in zajedljivosti.«

Za konec vaše praznično sporočilo za dan republike.

»Praznujemo v težavni gospodarski in družbeni krizi, kar povzroča upravičeno nezadovoljstvo ljudi in njihovo resno zaskrbljenost ne le za svojo usodo, temveč tudi za prihodnost te avnojske Jugoslavije in Slovenije v njej. V takšnem zamračenem in zatohleni zdušju vedno potihnejo drugi vtiči, oglasijo pa se vsi mogoči skovirji, ki izničijejo vse, kar je bilo doseženega, in že napovedujejo pokop te države in njene družbene ureditve. Vse to nas, komuniste, in delovne ljudi ne sme omajati v pripravljenju, da sta avnojska federativna in neuvrščena Jugoslavija in socialistična samoupravna družbena ureditev naša edina zanesljiva in srečna prihodnost. Vem, da to zveni pridigarstvo, ker se bomo morali že v bližnjem obdobju spoprijeti z novimi težavami in preizkušnjami. Vendar upam, da bomo lahko že ob naslednjem praznovanju 29. novembra ugotavljali nekaj očitnejših rezultatov pri uspešnem premaganju sedanje krize na Gorenjskem, v Sloveniji in celotni Jugoslaviji!«

predvsem zato, ker bi bili pre-revni, niti zato, ker bi bili nenačelni in ker bi se bali delavčeve oblasti. Bistveni vzrok za očitno zoževanje samoupravljanja namreč ni v birokratskih odporih, temveč v gospodarski stagnaciji in nestabilnosti. To se še posebej izraža v zniževanju gospodarske učinkovitosti in življenjskega standarda večine delavcev, najbolj pa seveda v podivjani inflaciji. V takih pogojih celo direktor težko preverja rezultate gospodarjenja. Kako naj potem to dela delavec za strojem? Ta je sedaj preokupiran s svojimi popolnoma eksistenčnimi vprašanji. Zato ga zanima predvsem višina osebnega dohodka in varnost delovnega mesta, vse drugo pa, čeprav nerad, prepušča tovarniškemu vodstvu in državi. Zato bi vsak očitnejši korak k večji gospodarski stabilnosti ter povečanju proizvodnje ter dohodka bolj kot vse drugo pripomogel tudi h krepitvi delavčeve oblasti oziroma samoupravljanja. Upajmo, da bodo napovedane dopolnitve gospodarskega sistema in preudarnejši ukrepi tekoče gospodarske politike že prihodnje leto pripomogli k uresničenju teh ciljev.«

Gospodarska reforma nas edina lahko reši, vanjo moramo biti prepričani in se zanjo točiti, če se želimo gospodarsko, politično, družbeno umiriti. Takšna, zdrava reforma pa nujno prinaša elemente kapitalističnega gospodarjenja. Je takšna sploh združljiva s sistemom socialističnega samoupravljanja. Nekateri ekonomisti trdijo, da je to korak k restavraciji kapitalizma.

»Verjetno mislite na take reforme, kot so na primer poslednje uveljavljanje tržnih zakonitosti, širitev različnih oblik lastnine, torej tudi zasebne, možnost skupnih vlaganj in udeležbe na dobičku, večji obseg zaposlovanja pri zasebnih, povečanje zemljiškega maksimuma in podobno. Mislim, da takšni ukrepi niso v škodo, temveč so predvsem koristni za napre-

dek socialistične ekonomije, ker lahko le krepijo njeno uspešnost, v bistvu pa ne spodbujajo socialističnih, samoupravnih produkcijskih odnosov. To pa velja le pod pogoji, da ostane na novo opredeljena družbena lastnina proizvodnih sredstev oziroma kapitala še naprej izrazito prevladujoča oblika lastnine in da so delo in rezultati dela, ne pa lastnina oziroma kapital, poglavitna podlaga materialnega in družbenega položaja človeka. Če bi razvrednotili ta načela, pa bi to res pomenilo obnavljanje kapitalizma, torej obnavljanje vseh znanih nasprotij med delom in kapitalom in oblik izkoriščanja človeka po človeku. To bi sedanjo družbeno krizo samo še poglabljalo in nas lahko za dolgo obdobje odmaknilo od pravilno začrtane poti k resnični osvoboditvi dela in človeka. Tega seveda ne smemo dopustiti.«

Prestopiva na demokratizacijo in prenovo partije, ki je prav tako kot gospodarstvo potrebna svežine, tudi v smislu sestopa z oblasti, če uporabim popularni izraz. Je počasen in kasen sestop, kar je v bistvu tudi prenova, zavora pri reševanju drugih, tudi gospodarskih težav. Kakšno je vaše videnje prenove in sestopa, videnje komunista, ki je doživel vse razvojne etape partije.

»Že zadnji kongresi in konference so se odločno opredelili za prenovo in vsaj okvirno nazakali tudi smeri prenove. V bistvu gre za to, kako naj bi se zveza komunistov iz partije re-da oziroma iz partije na oblasti spet uveljavila kot partija gibanja, torej kot sodobna politična avantgarda sodobnega delavskega razreda. Da bi to dosegli, pa so potrebne ustrezne spremembe v njeni organiziranosti, posebej pa v načinu njenega delovanja. Vse to je sedaj samo približno začrtano. Zato kljub nujnosti takšne prenove ni mogoče doseči prek noči, temveč le v daljšem procesu. Razen tega sedanje nestabilne družbene razmere ter iz njih izviraajoče politične in socialne zaostritve, ki sicer

same po sebi takšno prenovo terjajo, takšno prenovo bolj otežujejo kot olajšujejo. No, prepričan sem, da bomo v tej prenovi vsaj do naslednjih kongresov dosegli neke vidnejše rezultate. Na vprašanje, kako in kje naj partija najprej sestopi z oblasti, pa bi dejal, da najprej v gospodarstvu, ki naj bo res kar najbolj prepuščeno samoupravno organiziranim delavcem in stroki. Sicer pa sestopanje partije z oblasti ne pomeni, da se odreka tudi potrebnemu vplivu na oblast. Ko torej zveza komunistov sestopa z oblasti, mora vedeti, kam in kako sestopa, sicer lahko sestopi v prazno. Gre za to, na kakšen način zagotavlja zveza komunistov svoj vpliv na državo in vse druge oblike oblasti: ali tako kot ga je v glavnem doslej, torej z neposrednim povezovanjem njenih organov in osnovnih organizacij z organi oblasti in upravljanja ter z njenim kadrovskim monopolum, ali pa z neposrednim političnim delovanjem komunistov v samem delavskem razredu, v samoupravnih organih, delegatskih skupščinah, socialistični zvezi, sindikatih, mladini, v vseh oblikah družbene aktivnosti ljudi. To je prav tisti način političnega delovanja, s kakršnim so si maloštevilni komunisti zagotavljali družbeni vpliv pred vojno, v revoluciji in v prvem obdobju socialistične graditve. Takšno delovanje je težje in zahtevnejše, zato pa učinkovitejše.«

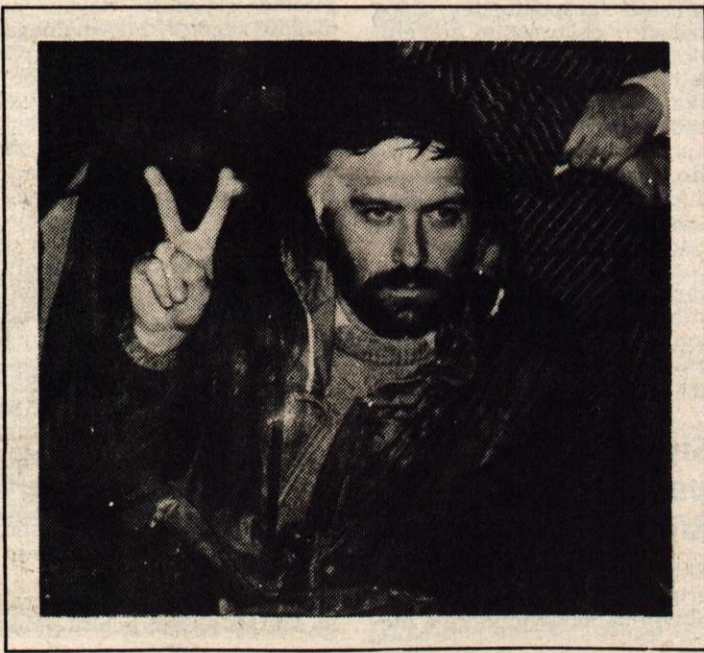
Tudi v sami zvezi komunistov so različni pogledi na vlogo in idejno ter akcijsko enotnost, še posebej v Jugoslaviji, pa tudi v Sloveniji. Nekateri vidijo v tej različnosti prepod partije, za druge pa je vizija absolutna miselna monolitnost.

»To je opazno znotraj zveze komunistov kot razmeroma enotne politične organizacije. V njej sicer še vedno prevladuje dokajšnja večina članstva, ki razmišlja in deluje na programskih osnovah zveze komunistov, torej na komunistični ideologiji. Ob njej pa sta vedno bolj očitni dve nasprotni skrajnosti. Prvo bi lahko imenovali dogmatsko konzervativna, ki se zavzema za ohranitev ali celo krepitev partije na oblasti in njene monolitnosti. Drugo pa bi lahko označili kot socialdemokratsko ali liberalistično, ki si zvezo komunistov zamišlja kot nekakšen debatni klub ali bratovščino podobno mislečih, socialistično usmerjenih ljudi. Obe skrajnosti bosta tudi v bodoče vedno v neki meri prisotni, vendar sta zdaj še pretirano izraženi, kar samo škoduje družbenemu ugledu in učinkovitosti zveze komunistov.«

V slovenski družbi pa je mišljenjska različnost vedno bolj prisotna. Izraža se v novih družbenih gibanjih in zahtevah po političnem pluralizmu, bodisi v SZDL ali povsem samostojnih političnih strankah. Soglašate z

Kot član centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije ste bili pred nedavnim v Vojvodini. Kakšne so tam zdaj razmere po zamenjavi vodstva.

»Pred kratkim sem bil na tridnevnom obisku v občini Su-

Petindeset let je od drugega zasedanja Avnoja v Jajcu. Vi ste najmanj toliko časa aktivno soustvarjali jugoslovansko in slovensko delavsko in komunistično gibanje in kot dolgoletni komunist gradili ljudsko, socialistično, samoupravno državo in oblast na avnojskih osnovah. Kje, menite, smo zavili z avnojske poti, čeprav nanjo prisegamo?

»Omenjate moje dolgoletno družbeno delovanje. To pojmujem predvsem kot priznanje. Obenem pa to razumem tudi kot obzirno opozorilo na mojo soodgovornost za sedanjo gospodarsko in družbeno krizo, v kateri smo se znašli po štirih desetletjih graditve nove avnojske Jugoslavije in socialistične, samoupravne družbene ureditve. Saj veste, da se zdaj pogosto poskušajo izničiti vse, kar smo v tem obdobju dobrega dosegli, komuniste, zlasti nas starejše, pa se označuje kot glavne krivce za sedanje hude težave. Kaj je od tega res, se bomo gotovo še pogovarjali. Glede avnojskih temeljev, za katere pravite, da jih ne spoštujemo, pa menim takole: temeljno avnojsko načelo, sprejeto v Jajcu in potem uzakonjeno s prvo ustavo leta 1946, je graditev nove Jugoslavije kot federativne skupnosti svobodnih in enakopravnih narodov in narodnosti. To načelo smo veskozi uspešno uveljavljali, najpopolneje pa z ustavo iz leta 1974. To načelo in z njim tudi slovenska suverenost s sedanjimi ustavnimi spremembami nista v ničemer ogrožena. Nasploh mislim, da bi morali imeti tudi Slovenci več zaupanja v federacijo. Mnogo smo storili tudi pri uveljavljanju tistih avnojskih načel, ki se nanašajo na graditev ljudske, delavske oblasti oziroma nove naprednejše in pravičnejše socialistične družbene ureditve.«

Ko ste vodili slovenske sindikate, ste stalno poudarjali, naj bo delavec gospodar vsega. To geslo se ne uresničuje. Smo pre-revni, nenačelni, se borimo delavske oblasti...

»Spet moram oporekati vaši trditvi, da se to geslo sploh ne uresničuje, da je za zadaj samo beseda. Od zmage ljudske revolucije in sprejema zakona o delavskem samoupravljanju leta 1950 pa tja do osemdesetih let smo kljub vsem oviram in odporom dosegli pomemben napredek pri uveljavljanju delavca kot resničnega gospodarja nad pogoji in rezultati njegovega dela. Bilo je obdobje, ko so delavci razpolagali z več kot dvema tretjinama dohodka in imeli vsaj skromen vpliv tudi na porabo ostale tretjine. S poglobljanjem gospodarske krize po letu 1980 se je odločanje zožilo na dobro polovico dohodka, na tako imenovano enostavno reprodukcijo. S takšnim zmanjšanjem materialne osnove samoupravljanja se je občutno zmanjšal tudi delavčev interes za uspešnejše gospodarjenje. Vendar se vse to ne dogaja

DANICA ZAVRL ZLEBIR

Delavec do onemoglosti zateguje pas

»Pod režimom velesrbske nadvlade, zlasti v njeni šestojanuarski in današnji obliki, je bil slovenski narod gospodarsko strašno izmožgan. Produkcijske slovenskih delovnih sil so šli in še gredo v nenasitna žrela belgrajskih bank, dočim je slovenski delavec, slovenski kmet in sploh slovenski delovni človek zapadel v neizrekljivo bedo in pomanjkanje. Zato zahteva slovensko ljudstvo tako gospodarsko politiko, ki mu bo povrnila škodo, ki jo je pretrpel, tako gospodarsko politiko, ki bo Slovenski narod gospodarsko osamosvojila ter zagotovila slovenskemu delovnemu ljudstvu človeka vredno življenje. Teba je prenehati s centralizacijo raznih fondov, izjemnimi davki za Slovenijo in demontažo slovenske industrije; treba je zmanjšati davke; treba je dati Sloveniji finančnih sredstev v sorazmerju z vplačanimi davki; treba je zvišati plače in skrajšati delovni čas; izboljšati delovne pogoje in socialno zakonodajo. Izdati se mora nova uredba o minimalnih mezdah mesto današnje, ki strašno poslabša položaj delavstva; treba je urediti odplačevanje kmečkih dolgov z državno pomočjo na račun bogatih izkoriščevalcev; treba je priskrbeti kmetu poceni kredite, sanirati zadružništvo in ga dati v roke delovnim kmetom ter podpreti kmeta v njegovih vsakdanjih težavah. Prav tako se mora izboljšati položaj vseh ostalih ljudskih slojev, zlasti je treba zaščititi male trgovce in obrtnike pred brezobzirnim upropaščenjem s strani domačih in tujih velekapitalistov in kartelov. Slovenija je bila posebno zapostavljena pri izvrševanju javnih del, zato propadajo naše ceste, železnice in vse druge naše javne naprave. Slovensko ljudstvo zahteva obnovo starih in graditev novih javnih naprav.

(Iz Manifesta ustanovnega kongresa KP Slovenije leta 1937 na Čebinah).

Pogodba med partijo in delavskim razredom

Izbira navedka iz čebinskega manifesta je morda videti zlonamerna, toda besede iz tednjega socialnega programa kar kličejo po primerjavi z današnjim trenutkom. Pustimo ob strani tedanji narodni in politični program delavske partije, ki bi mu prav tako lahko poiskali aktualno vrednost, in si oglejmo današnjo podobo delavskih razmer. Kot tedaj se tudi danes delavec bori, da bi enostavno delo dobilo svojo ceno z najnižjo (imenujmo jo v bogokletnem nekdanjem jeziku) mezdo, v današnjih socialnih nemirih (stavkah in množičnih obiskih skupščin) terja višje plače, da ne bi ob skokovito naraščajočih življenjskih

stroških »zapadel v neizrekljivo bedo in pomanjkanje«. Četrtnina današnjega delavstva je v domala enakem položaju kot pred pol stoletja tedanji delavski razred. Njega dni je slednji predstavljali tretjino slovenskega prebivalstva, večina je bil kmečki živelj, prav tako beden in ubožen kot delavski proletariat, zato čebinski socialni program tudi zanj tako trdovratno zahteva bolj človeške razmere. Današnji delavec je, kakor mu je tedanja komunistična stranka tudi obetala, na oblasti, toda le normativno. Manevrski prostor njegovega vladanja se namreč spričo državnega intervencionizma vse bolj oži, vse manjši je delež družbenega bogastva (ali danes revščine), o katerem lahko odloča. Če poenostavimo: dandanašnji mu preostane le odločanje o tistem dele-

žu, ki mu 15. v mesecu ostane v kuverti, pa še tega mu neodvisno od njegove volje domala v celoti pojedjo nerazumljivo visoki življenjski stroški.

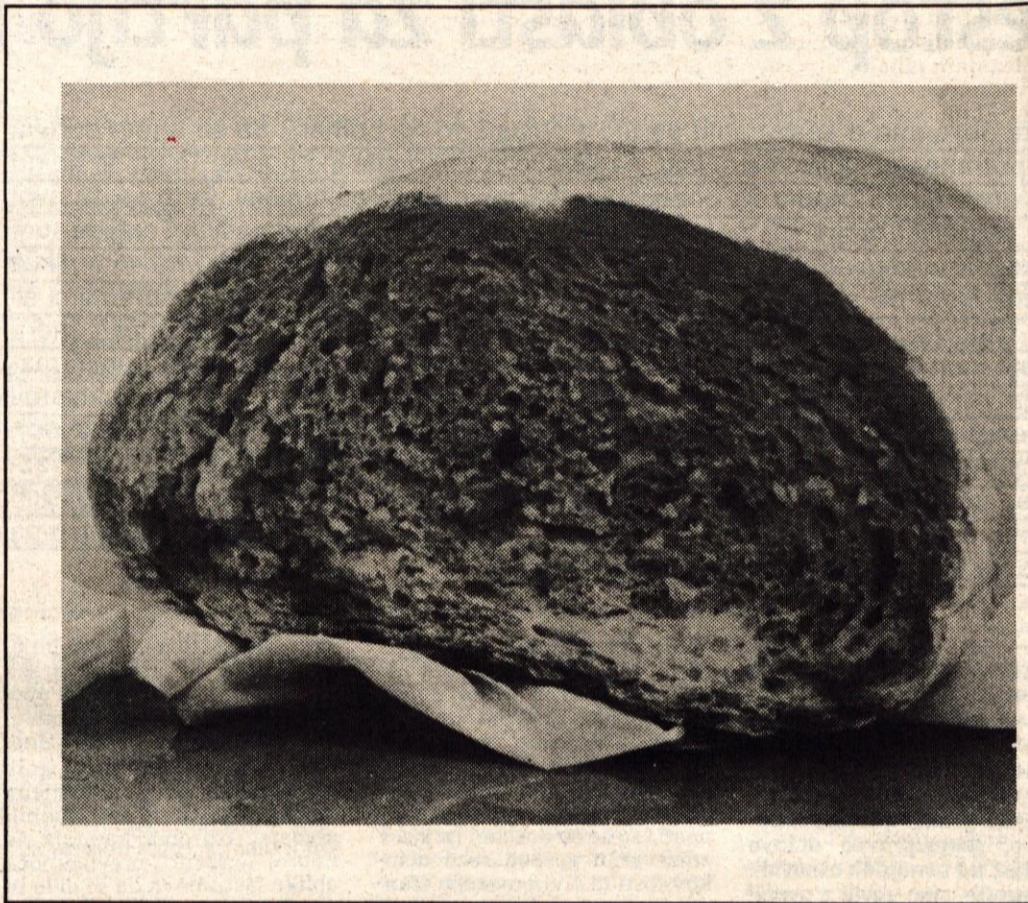
V čas čebinskega kongresa seže »pogodba«, ki sta jo sklenila delavski razred in partija: delavski razred bo partiji pomagal na oblast, ona pa mu bo zagotovila znosno življenje. Dolga leta lagodnega življenja, ki pa ni slonelo na domači akumulaciji, proletariat ni terjal, da bi mu pogodbeni partner polagal račune. Danes ko tuje denarje ni več na posodo, ko je treba tujini vračati nakičen dolg, tudi na račun skrajnega varčevanja pri plačah, se je dolgoletna sloga začela krhati. Delavski razred vse glasneje opominja na določila nekdanje pogodbe, trka na odgovornost spričo neizpolnjevanja in terja sestop z oblasti.

Težko je postaviti mejnik, ko se je sesula iluzija o znosnem življenju. Za 80. leta je značilen nezadržan padec življenjskega standarda, letos pa ga je poglajalo še bolj strmo navzdol. Spomnimo se intervencijske zakonodaje, ki je rast plač omejila na 119 odstotkov, kar je ob strahotno povečanih življenjskih stroških domala polovico delavstva pahnilo pod sam eksistenčni minimum. Ker so bili socialni pritiski le prehudi, omejene plače so delale škodo tudi delovni motivaciji in s tem produktivnosti, hkrati pa so se vse bolj približevale uravnilovki, so se v zvezi vladi minuli mesec odločili popustiti in dopustiti 140-odstotno rast bruto plač (nadpovprečnim gospodarjem celo 152). Spričo tega že vsepovsod prihaja do rasti osebnih dohodkov, kar bo ljudem pred koncem leta sicer napolnilo presahle žepce in pomirilo duhove, spodbodlo pa bo tudi inflacijo. Standardu ne bo veliko pripomoglo, kljub omejitvi zakonodaji bo do konca leta raven izplačanih dohodkov realno 19 odstotkov pod lansko.

Siti, oblečeni in obuti

Naj jim gre ob kratkotrajnih vzponih in strmih padcih standarda še slabše, še vedno so ljudje večidel siti, zadovoljivo oblečeni in obuti ter s primerno streho nad glavo, čeravno delavska partija v svoji viziji države blagostanja ni imela v mislih tako neskomnega ideala. Pa vendar se mora po domala Abrahamovem obdobju, kar se je rodila misel o vladajočem in dobro živečem delavskem razredu, danes vse več ljudi zadovoljiti že z malim. Neizpodbitni statistični dokazi kažejo, koliko človek potrebuje za življenje in koliko zanj z zaslužkom od dela dejansko dobi.

Institut za ekonomske raziskave v Ljubljani zadnja leta izračunava, kolikšni so povprečni življenjski stroški za posamezne tipe gospodinjstev. V potrošni košarici je zajeto

vse mogoče, od hrane, stroškov bivanja, obleke, obutve, prevoza, do izobraževalnih in kulturnih dobrin, nato pa izračunano, koliko je vredna povprečna košarica in koliko je potrebno za minimalno zadovoljevanje vsakdanjih potreb. Po najnovjših statističnih podatkih so minimalni življenjski stroški za 3-člansko družino v septembru znašali 1.270.000 dinarjev, povprečni pa 2.120.000. 4-članska se je ob minimalnih stroških preživela že s 1.580.000 dinarji, ob povprečnih pa z 2.640.000 dinarji. Če bi torej 4-članska družina hotela zadovoljivo živeti, bi ji bila septembra potrebna dva osebna dohodka, vredna po 1.300.000 dinarjev. Taka plača pa v naših razmerah velja že za visoko, saj je septembra povprečna slovenska plača znašala samo 697.000 dinarjev. Pri teh življenjskih stroških bi bile potrebne že skoraj štiri povprečne plače, da bi potešili povprečen standard 4-članske družine. Z dvema povprečnima dohodkoma, nekaj manj kot 1.400.000 dinarji, lahko pokrije le minimalne stroške, pa še to zgolj 3-članska družina, medtem ko 4-članski do minimalnega pokritja stroškov zmanjka kar 14 odstotkov.

Življenje se, kot je videti, nič kaj ne ravna po statistiki. Sodeč po izračuni življenjskih stroškov za junij, ko je 3-članska družina ob minimalnih stroških preživela že z 928.000 dinarji, 4-članska pa s 1.157.000, so se stroški v četrtem letu dvignili za 26 odstotkov. Povprečna plača, tedaj vredna 570.000 dinarjev, je zrasla le za 18 odstotkov. Ob takšnem realnem padanju standarda je vse manj ljudi, ki si lahko do roba napolnijo potrošno košarico. Že lani ta čas so ugotovljali, da le 20 odstotkov slovenskih gospodinjstev uspe zadovoljiti povprečnim življenjskim potrebam, 40 jih pokriva le minimalne življenjske stroške, prav toliko pa jih živi celo pod najnižjo življenjsko ravnjo. Desetini slovenskih družin, med najbolj ogrožene sodijo zlasti tiste z več otroki in samska gospodinjstva, pa gre celo tako slabo, da si mora dobesedno odtegovati od ust, saj varčuje celo pri neobhodnostih, kot sta hrana in stanovanje. Letos je slednja skupina bržda pridobila še kak odstotek več.

Siva ekonomija pomaga povezovati konec s koncem

Skrb, kako večina slovenskih družin sploh preživi, je ob osupljivih ugotovitvah docela ute-

Hrani se še ne odrekamo

Justinovi sodijo srednji sloj. Zakonca sta srednje izobrazena, delata v negospodarstvu (on v milici, ona v vzgoji), z dvema dohodkoma preživljata 5-člansko družino. Starejša hči je v 2. razredu osnovne šole, mlajša v vrtec, sin pa še v jaslih. Žive v dvoipolsobnem družbenem stanovanju na Planini v Kranju, kamor so se priselili pred 6 leti.

Oktober sta zaslužila 770 (ona) in 1.400 (on) tisoč dinarjev, pri čemer je v njeni plači zajet tudi majhen poračun, v njegovi pa nedeljsko, nočno in nekaj nadurnega dela. Oktobra je imela torej družina, ki nima nobenega drugega denarnega vira, za preživetje 2.170.000 dinarjev. Toliko je po izračunih Inštituta za ekonomske raziskave septembra zadoščalo za pokritje povprečnih življenjskih stroškov 3-članske družine. Za povprečno življenje 5 ljudi bi morali imeti skoraj milijon več.

S plačo najprej družina poravnava tekoče stroške: odkar jim ne priznavajo več subvencije, plačujejo za stanovanje polno ceno, oktobra je znašala stanarina z ogrevanjem 220 tisočakov. Za elektriko so plačali 54 tisoč dinarjev, za otroške jasli 135 tisoč, za vrtec 80 tisoč, za šolsko kosilo in malico 65 tisoč. Mlajšima vrtec subvencionirajo, do otroškega dodatka pa zaradi presejanja cenzusa nimajo pravice. Tekoči stroški, izvemsi telefon in časopise, so jim torej oktobra pobrali 554 tisočakov. Za hrano, praviijo, namenijo pretežni del družinskega fonda. Tedensko »pojedo« od 200 do 300 tisočakov: pri treh majhnih otrocih namreč vsaj pri hrani nočejo stiskati. Res pa je, da marsikaj pridelajo na domačem vrtu, meso pa kupijo enkrat ali dvakrat letno, da shranjeno v skrinji kljubuje tudi cenovnim šokom. Mesečni izdatki za hrano znašajo med milijon in milijon 200 tisočaki, torej gre za najosnovnejše življenje od milijona in pol do milijona 700 tisočakov mesečno. Oktobra jim je torej ostalo med 300 in 500 tisočaki, s čimer komajda oblečejo enega otroka.

Kljub vsemu sodijo, da žive zadovoljivo, čeprav jim je stanovanje že malce pretensno. Tudi avto imajo, dve leti staro stoenko, dopust si tudi še privoščijo, resda le 7 do 10 dni na domači obali in v počitniškem domu. Za ostale užitke pa že zmanjka denarja. Ob visokih življenjskih stroških in inflaciji ni mogoče ničesar privarčevati. Večje nakupe si privoščijo ob kakem poračunu (z zadnjim so otroke oblekli za zimo), s kreditnimi boni ali na čeki z obročnim odplačevanjem. Ko so pred kratkim kovali gospodinjski stroj, so jim posodili starši - brez obresti in z dolgo dobo vračanja.

Čeravno skrb za 5-člansko družino in nenehno računavanje, kako povezati konec s koncem, jemlje veliko energije, pa oba zakonca študirata ob delu. Če bi šli stroški šolanja v njuno breme, to najbrž ne bi bilo mogoče.

meljena. Na srečo se znajo ljudje iznajdljivo prilagoditi krizi. Če z dvema plačama, zasluženiima z rednim delom, ni mogoče zagotoviti normalnega življenja, je treba poiskati rezerve. Ljudje se pehajo za dodatnim zaslužkom, sami šivajo in pletejo, hrano pridelujejo na domačih zelnikih, bolj ali manj večje opravljajo enostavna gradbena dela na domačijah, iščejo vse mogoče kreditne možnosti, pomagajo si s prihranki (zlasti deviznimi), hlastajo za honorarnimi deli (zadnje čase je sila mikavno in donosno prodajanje knjig od vrat do vrat)... Vsega tega, priznamo, tako imenovana siva ekonomija »siva ekonomija« in še dobro, da je, saj ob očitnem siromašenju ljudi vsaj za silo napolni družinske blagajne in tako gladi socialne težave, ki bi drugače morda eksplodirale. Hkrati pa žal pobira velik

davek pri ljudeh, ki so v garu za golo preživetje že do mala razčlovečeni. Zaradi obremenjenosti z dodatnimi delom ne le da trpi kakovost in ustvarjalnost delavčevega osnovnega dela, ljudi tudi neznanstvo utruja, jim najeda zdravje, jemlje prosti čas, odtuja družine, da o motiviranosti za izobraževanje ali celo družbenopolitično aktivnost ne govorimo. Če ob teh krutih ugotovitvah parafraziramo Marxa: najprej mora človek jesti, piti, se oblačiti in stanovati, nato šele se ukvarjati z umetnostjo, znanostjo, religijo... In spet smo pri začetku, pri človeku, ki zadovoljuje zgolj najosnovnejše življenjske potrebe, ki skrbi le za enostavno reprodukcijo, kar je delavska, komunistična stranka pred pol stoletja očitala izkoriščevalskemu kapitalizmu in se namenila to preobrniti. Da se po tolikih letih vrača bumrang, je najbrž vprašanje njegove odgovornosti.

Da prideš skozi, moraš biti pravi ekonomist

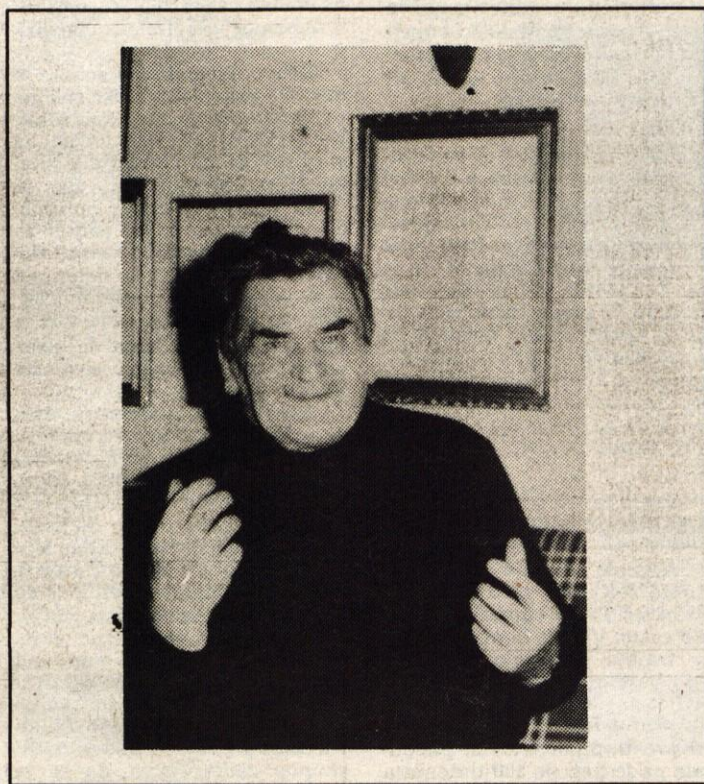
Marinka in Drago Vidic ter njuni trije otroci (fanta v 2. in 4. razredu osnovne šole ter še ne šoloobvezna Tjaša) iz Dvorij, so primer, kako se dandanes godi mladi delavski družini. Sedmo leto že prebivajo v hiši, ki sta si jo z veliko odreknanja, dela in s pomočjo kreditov na podedovani zemlji zgradila še v zlatih časih. Ob njihovih današnjih delavskih plačah in naraščajočih življenjskih stroških bi o gradnji lahko le sanjala. Oktobra je namreč Drago, ki dela v kranjski Savi, prinesel domov 700 tisočakov, žena, delavka v Kiberneti, pa 500. Dodatni zaslužek bi jima prav prišel, a kaj, ko delata manjše v dveh izmenah, da lahko brez vrta obvarujeta najmlajšega otroka. Mesečne obveznosti (elektrika, voda, TV) resda niso velike, oktobra so znašale 120 tisoč dinarjev, za šolsko malico so dali 50 tisočakov, zato pa toliko teže zmorejo sezonske nakupe. Kurjava jih je letos stala milijon 200 tisoč dinarjev. Zanj je Drago dal na kupček izkupiček od opravljenih nadur. Pri ozimnici imajo več sreče - nekaj je da domači vrt, nekaj je dobijo pri Marinkini mami, ki se ubada z majhno kmetijo. Tako rekoč ves zasluženi denar gre za hrano. Komaj ga zmorejmo za obleko. Čeprav otroci veliko ponosijo drug za drugim, pa morata biti vsaj fanta, ki sta domala istih let, hkrati »nova«. Potem pač starši in najmlajša dlje časa nosijo ista oblačila.

»Automobila dolgo nismo imeli, zdaj imamo 9 let star R-16, ki je močno potreben obnove,« pravi Drago. »Na počitnice gremo vsako leto za teden dni v tovarniško prikolico, odplačujemo pa jih v obrokih. Hiša še vedno ni dograjena, enkrat v prihodnje nameravamo izdelati vrhne nadstropje. Ob delavskih plačah in treh otrocih, za katere sem oktobra dobil le 70 tisočakov otroških dodatkov, si pač ne moremo privoščiti velikega udobja. Kadar načrtujemo večje nakupe, se moramo odločiti za kredit in odplačevanje na obroke, toda zgodilo se je celo, da z nizko osnovo OD nisem bil niti kreditno sposoben nakupa. Nabavo hladilne skrinite na primer odlagamo iz meseca v mesec, ker zlepa ne prihranimo dovolj denarja.«

Ko se je nazadnje nabralo nekaj več denarja od nadur, so si kupili kolo. Naj vsaj otroci ne občutijo, kakšna stiska tare starše. Dve Vidičevi plači sta oktobra komaj zadoščali za pokritje minimalnih življenjskih stroškov 3-članske družine. Do minimalnega standarda za 5-člansko jim je zmanjkalo 600 tisočakov, več kot ena ženina plača. Da preživijo, je treba biti pravcati ekonomist in dvakrat varčno obračati vsak dinar.

Marjan Šmid - Drzni:

Vse bolj smo postajali volkovi

Tudi ta dan so vremenarji uganili: na Primorskem so napovedali burjo in bolj ko se je dan nagibal v večer, bolj je po Selškem in po Železnikih pihal. Kovaški vrh je kar vršel, listje je nosilo po Racovniku. Čisto od podnožja je Kovaški vrh strm. Pošteno so se morali namučiti nekoč kovači, ko so vsak s svojega koščka brega spravljali drva v dolino. Kovači, Schmiedi po nemško. Zato je toliko Šmidov v Železnikih in tod okrog.

Med samimi mogočnimi zidovi starih fužinarskih hiš na Racovniku se stiska njegova majhna hišica. Nekoč je bila to Jegličeva bajta. Pripoveduje mi o revščini v Železnikih, o lačnih otrocih. Imel je to srečo, da je bil njegov oče glavni tlapec pri Jegliču, na posestvu z dobro gospodinjjo, ki je skrbel, da so tudi družine njenih poslov imele jesti. Vladala pa je lakota, ljudje so bili brez dela, da so moški delali čipke, ki so jih prinašali naokrog trgovci, preprodajalci. Njemu je bilo celo dano, da je šel v šolo. Dve leti meščanske je naredil, potem ko ga oče ni mogel več vzdrževati, se je šel v Šiško učiti za ključavničarja. Ob okupaciji je prišel domov in nekaj mesecev delal na vojaški cesti na Ratitovcu, potem ga je Arbeitsamt kot kovinarja premeštil v LGW v Kranj. Potem je sledilo organizatorsko delo, Begunje, Kraut, zatem pa parizanska leta, ko je bil kurir, od četrtega do štabnega, po oficirski šoli v Črnomlju je postal radiotelegrafist s svojo radiopostajo od Bele krajine do Primorske in do osvobodene Gorice. Od 1944 je na posebnih nalogah Ozne po vojni po Štajerski preganjal bande...

Kdo ga je izdal

V Begunjah je ves čas razmišljal, s katere strani bi bil lahko izdan, koga naj se varuje, kako naj se zagovarja. Je bil to Rant? Rant mu je zunaj na telovadišču, kjer se sicer nikoli nista srečali po dve sobi, šepnil: "Ti si meni dal marke za pomoč in za brati sem ti dal časopise..." Ko ga je potem sam Kumerdaj zasliševal, je marke priznal, za časopis pa je dejal, da ga je strgal, ko je videl, da v njem piše proti velikemu Reichu. Ko pa je v Begunjah ugledal še Kamnarjevo Angelo z Martinj vrha, je bil prepričan, da so dobili njegovo in Kraljev nahrbtnik, ki sta ga spravila pri njej, da bi imela vse pripravljeno, ko bi napočil trenutek odhoda v partizane. Takrat jima je Angela rekla, da jima ne more dati zveze, ker so dražgoški borci šli proti Mohorju. Ob prvi priložnosti mu je posepnila, da ja ne bo kaj povedal, da ona ni tu zaradi njega.

Nobeni posebnih zasliševanj, nobenih mučenj. Iz Begunj so Marjana z drugimi zaporniki vred poslali v delovno taborišče Kraut in ga konec leta 1942, ko je bil pred njimi vpoklic v nemško vojsko, skupaj s številnimi Stražišani, Pavletom in Janezom Bajžljem, Jožetom Omanom - Pubijem in drugimi kot neobremenjenega spustili domov. Organizirano naj bi odšli v partizane. Pripravljali so "mobilizacijo" petnajstih Železnikarjev, vendar se je on moral umakniti prej. 7. januarja 1943 je bil on v četi. Začel je kot desetar v četi, bil nato postavljen za komandirja bataljonskih kurirjev, kasneje pa je bil postavljen za kurirja štaba cone pri dr. Brileju. Avgusta 1943 je bil sredi vojnega meteža v Žirovski hajki, zatem v Krvači peč. Zadnje dni pred kapitulacijo Italije so začeli napadati Grčarice. Med oktobrsko ofenzivo je bil v Sui krajin. Ko je bil formiran odsek za zveze pri VII. korpusu, ga je dr. Marjan Dermastja - Urban premestil tja za pomočnika pri radioodajni postaji. Marca 1944 so ga poslali v Črnomelj v oficirsko šolo, na radiotelegrafski tečaj. Z veliko, nerodno radioodajno postajo, ki so jo s padalom odvrgli zavezniki in ki je sicer sodila na džip, in za partizansko vojskovanje ni bila primerna, so se potem mučili čez Mošun, Trnovski gozd, Vojsko in vse do osvobodene Gorice.

Po vojni je bil postavljen za šefa radioodajnikov Ozne za Slovenijo, potem je bil inštruktor za radio zveze. Decembra 1945 je postal šef Ozne na Primorskem in ostal tam do maja 1946, ko se je začela hajka zaradi njegovega zapora v Krautu. Kako je prišel iz taborišča? Zakaj? Je podpisal?

Izjava o molčečnosti

"Vsak je podpisal," razmišlja danes Marjan Šmid. "Podpisal si izjavo o molčečnosti. Da ne boš povedal, kaj so po-

čeli s teboj, kaj si videl, da boš vsakogar, ki te bo nagovarjal za delo z OF, za partizane, naznanil. Morda je kdo res podpisal kaj drugega. Jaz nisem. Toda po vojni se je zaradi tega podpisa začela zame strahotna kalvarija. Saj nisem prišel sam iz taborišča, tudi to ni bilo koncentracijsko, temveč delovno taborišče. Dvajset let je gotovo trajalo, da sem proučil vse zveze. Vedno se je ustavilo pri Podboršku, mesarju iz Železnikov, ki je delal na dve strani. Bil je edini, ki si je dovolil, da je hodil v samo enoto. Družil se je z drugimi nemškimi župani, češ da išče informacije. Kumerdajevo izdajo je izkoristil, da se me je rešil, da bi kaj ne posumil v njegovo delo. Kralja pa so pustili na prostosti, da so ga lahko opazovali, če ima morda še kje kakšne zveze. Ko sem prišel iz Krauta, sem takoj poiskal zvezo s partizani, toda povsem drugod. Zato mi je sploh uspelo priti v partizane, sicer bi me zagotovo stlačili v nemško vojsko. Ko sem se neki večer vračal domov, je bilo okrog naše hiše črno vojakov in policistov. Še isti večer sem bil na Prtovcu in naslednji dan v partizanih. Podborška so razkrinkali ob streljanju talcev v Dolenji vasi. Dvakrat ni govoril enako. Enkrat je rekel, da jih bodo streljali dopoldne, drugič spet popoldne. Ko pa so borci novoustanovljene Prešernove brigade pohteli reševati talce, so bili ti že postreljeni, borci pa so padli v zasedo. Takrat je dobil svoje. Le prehitro so ga pospravili, brez zaslišanja. Kar je vedel, je nesel s seboj. Ne bi se mi bilo treba mučiti dvajset let, da sem dočeval, za kaj je takrat v bistvu šlo. Zaradi njega sem pisal izjavo za izjavo. Pritisk name je bil vse huji in če ne bi bilo Ivana Mačka - Matije, ki me je kot svojega kurirja poznal do področnosti, bi se kdo ve kako končalo. Tako pa sem začel piti. Pil sem toliko, da bi mi tudi doktor ne verjel. Z najvišjega položaja v Ozni sem padel na najnižjega, kar jih je obstojalo. Vedno se je našla kakšna baraba, ki je spet znova zahtevala, naj napišem izjavo... Do 1951. leta je trajalo."

Brez miru

Potem se je vrnil domov, postal matica na Zalilogu, vojaški referent. Urban Dermastja ga je spravil v gozdarsko šolo, potem je delal pri gozdni zadrugi v Železnikih, zbolel na pljučih, bil dve leti na Golniku, od tam se je spet vrnil na gozdno, kasneje je bil na občini referent za stanovanske zadeve, na koncu referent za promet. Slabega zdravja je bil, pil je še vedno, pa je šel v pokoj. Po devetih letih, ko se je pozdravil, nehaj piti, in ko je ugotovil, da bi bil lahko spet koristen družbi, se

je ponovno zaposlil kot tajnik krajevne skupnosti in delal šest let do redne upokojitve. Dolga leta je bil predsednik zveze borcev v Železnikih in tisti, ki je prvi na Slovenskem spravil v red pogrebe borcev, da je šla zastava pred križem. Hude boje je imel, sam Mitja Gorjup pri Delu mu je pomagal, da so objavili, in so potem po občinah celo sprejemali pravilnike.

Govorijo eno, delajo drugo

Vendar vedno znova se oglašajo razočaranja. Posebej v današnjih časih, ko vidi, kam smo zapeljali vse skupaj. "Težko se sprijazniš, da po-teptajo idejo, za katero si se boril vse življenje, ko spoznaš, da je bilo vse utopija. Dolgo sem izrezoval iz časopisov članke o nepravilnostih, ki jih je naredil ta ali oni direktor, funkcionar. Nihče ni bil kaznovan. Pustil sem vse skupaj. Kaj bi se žrl zaradi drugih, si dopovedujem. Nama z ženo je lepo, sita sva, na toplem sva, vse sva vtaknila v tole hišico, nekdanjo Jegličevo bajto. Vso izpropano smo dobili po vojni, naše so izselili. Drugega fičota imam zdaj v garaži, od vsega luksusa pa le dobri lovski puške..."

Eno so govorili, drugo pa delali. Vsak je gledal, kako bi si čim več nagrabil. Vse bolj smo postajali volkovi. Samo pogledajte tale Neum. Tule berem, da je Mikuličeva žena leta 1986 za parcelo 444 kvadratov dala 66.000 dinarjev, toliko kot za par čevljev. Saj so za pred zid! In človek ne more drugače, kot da se spomni nazaj, na tiste mlade fante, ki so vzeli kos kruha, dva krompirja, pa so bili streljani pred četo. Saj so bili lačni, da niti pravno odgovorni niso bili več! In zdaj hočejo, da bi vrednost teh vil revalorizirali in legalizirali, namesto da bi jim pobrali in jih kaznovali! Potem se pa čudijo, da partija izgublja ugled. Včasih si bil ponosen, da si smel biti komunist, zadnje čase me je bilo pa že sram. Izstopil sem po skoraj petinštiridesetih letih.

Človeku se zdi, da niso nobeni borci več, le krdelo volkov, ki se koljejo, kdo bo dobil večjo kost. Napihnjenci, žive kot kapitalisti. Jaz pa, karkoli sem naredil, sem zaradi tega vedno mirno spal. Najbolj žalostno pa je, da smo danes umazani vsi borci, nihče več ne loči dobrega od slabega.

"Kaj menite, se bomo izvlekli iz težav?"
"Lahko bi se, saj smo bili v še huššem, pa smo se izvlekli. Samo takrat smo bili enotni, znali smo se odrekati. Trajalo bo. Če dam kaj prav Ribičiču, potem se strinjam z njim, da se gnoj tako dolgo kida, kot se na kup vozi."

D. Dolenc

Podpreti mlade

Slavko Staroverski, Radovljica: "Če pogledamo nazaj po prehojeni poti, je bilo po vojni veliko zgrajenega, res pa je, da so nekatere stvari, za katere smo si globoko želeli, da bi šle po poti, kot je bilo zastavljeno na Avnoju, pa ne gredo. Z veliko večjo mero zavzetosti in zavesti vseh ljudi, z večjimi naporji, smo zmožni vse to prebresti. Brezizhodnih razmer ni in jih ne sme biti, kot jih v času boja ni bilo, ko je bilo vse veliko težje, kot danes. Uspeli bomo le v sožitju vseh narodov in narodnosti. To, kar se dogaja, so trenutne težave, s pravo mero strpnosti bi se vse uredilo. Več pa je treba delati z mlado generacijo in upoštevati, da gre za njihovo prihodnost. Podpreti jih moramo pri vseh pozitivnih stvareh, ki jih mlade generacije zahtevajo. Saj ne rečem, da imajo v vsem prav, tudi mi nimamo vselej prav, gledati pa moramo, da storimo vse za skupno dobro."

Z ustavo se je uresničil stoletni sen Slovencev

Stane Križnar, Jesenice: "Z Avnojem je bila ustoličena naša skupna državnost. Za nas Slovence je bilo to edino realno jamstvo za našo suverenost, svobodo in neodvisnost. Po avnojskih določilih je bila januarja 1947 sprejeta prva slovenska ustava. S tem se je uresničil stoletni sen Slovencev. Prav to je bila v preteklosti vedno želja naših velikih Slovencev, Levstika, Prešerna, Cankarja. Po tej ustavi med jugoslovanskimi narodi in narodnostmi ne sme biti različnosti, ki bi šle na škodo nacionalne suverenosti."

Vse današnje težave, ki nas pestijo, so predvsem gospodarske narave. Našo gospodarsko politiko je treba spraviti v realne okvire. Če je dosti kruha in vsega, ni nacionalizmov, ni šovinizmov in drugih težav. Brez sposobnih gospodarstvenikov in pametnih politikov ne bomo prišli na zeleno vejo."

Demokracije naj bo ravno prav

Ferdo Tolar, Škofja Loka: "Lepo je bilo vse začrtano z avnojskimi dokumenti, z ustavo, vendar se je danes marsikaj v naši družbi hudo spremenilo. Kar nekaj velikih napak me moti. Ni dobro, da se tako hitro menjajo mandati v naši vladi. Po enem, dveh letih. Saj še kmet, če mu daš zemljo, v tako kratkem času ne more nič narediti, ne pokazati, kako gospodaren je."

Sem za to, da se partija ne meša v gospodarstvo, mora pa ostati avantgardna na sila. Če bo šlo tako naprej, borci ne bomo več vedeli, ali smo se borili za pravo stvar ali ne."

Razponi v osebnih dohodkih so preveliki. Tisti z dvesto, tristo milijoni plače ne bo nikoli razumel matere samohranilke s 40, 50 milijoni dohodka.

Demokracije naj bo toliko, da bo prav. Kmečka zveza, če se bo borila za kmeta, prav, če pa bo nastopala tako, kot je Ivan Oman na zadnjem mitingu v Ljubljani, je pa to čisto politična stranka.

Želim si demokracijo, toda ne tako, kot se nakazuje danes. Od zgoraj prihajajo le direktive, vsak dan drugačne, ljudje pa so vse bolj zmedeni. Tako daleč smo prišli, da se ljudje boje, ali ne bodo jutri ostali brez dela, še bolj, da bo prišlo do medsebojnih obračunavanja. Tudi za delavce z juga pri nas ni lahko."

Mednacionalni spori bole

Jože Gostinčar, Škofja Loka: "Ohranjati moramo pridobitve avnojske Jugoslavije. Na odgovorna mesta moramo postaviti sposobne ljudi in hkrati ljudi, ki bodo znali ohranjati pridobitve naše borbe. Sem za suvereno Slovenijo, zavedati pa se moramo, da živimo v Jugoslaviji. Drugim očitamo separatizem, pa sami nismo daleč od njega. Maršal Tito je v vsakem govoru poudarjal enotnost in bratstvo. To je prvina avnojske Jugoslavije, ki jo moramo negovati. Mednacionalni spori, ki se kažejo danes, me bole. Med vojno se nismo spraševali, kdo je kdo, borili smo se drug za drugega, se veselili uspehov drugih, morda še bolj kot svojih. Strpni moramo biti, ne podžigati strasti, ki se zdaj raznemajo. Vsaj borci moramo skušati vplivati pomirjevalno. Mitingi imajo pozitivne, pa tudi negativne plati. Ljubljanskega mitinga ne odobravam, ničesar ne rešuje. Kot bi ne znali več srečno živeti, se mi zdi. Vsak gleda le materialno plat, tovarštva ni več. Če bi znali ohraniti pridobitve naše borbe, kot so spoštovanje, tovarštvo, enakost, bi bilo danes zagotovo drugače."

D. Dolenc

Škofjeloški inženirci na Križni gori

Radi poprimemo za lopato, da pomagamo ljudem

Križna gora, novembra - Prebivalci Križne gore nad Škofjo Loko so se letošnje poletje lotili temeljite prenovne ceste do njihove vasi. Ker je ostalo še nekaj ročnih del za dokončno ureditev cestišča in okolice, ki so jih morali postoriti pred bližajočo se zimo, so prosili za pomoč v škofjeloški vojašnici. Tako je pri planiranju cestnih robov, ureditvi kanalov in čiščenju travnikov drugo novembrsko soboto sodelovala skupina 50 vojakov, vendar je bilo prostovoljcev še več. Kot smo slišali od udeležencev akcije, gre do vojaki vedno radi na delo k domačinom.

Slaba povezanost Križne gore z dolino ima že kar dolgo preteklost. Čeprav ta vasiča s 16 hišami ni oddaljena niti deset kilometrov od Škofje Loke, je bil za tamkajšnje prebivalce od nekaj največji problem prav težaven dostop do domačega kraja.

Večina ljudi namreč hodi na delo v mesto, doma pa se ukvarja tudi s kmetijstvom, predvsem živinorejo. Zato je treba pogosto pripeljati to in ono na goro. Ze sredi šestdesetih let so domačini kar na roke izkopali ozko pot skozi gozdno pobočje do Križne gore. Šest let se so mučili z zahtevnim delom, a do vasi se še vedno ni bilo moč pripeljati z večjim vozilom. V krajevni skupnosti Stara Loka-Podlubnik so našli le toliko denarja, da je bilo za sprotna vzdrževalna dela na cesti. V planu razvoja za sedanjostrednjoročno obdobje pa so predvideli, kot pove član komisije za komunalno dejavnost pri krajevni skupnosti Stane Porenta, da bo tudi cesta na Križno goro dobila povsem novo podobo.

Avgusta letos je začel Tine Jurčič s Križne gore s svojimi stroji širiti in preurejati dosedanja cesto. Vse do konca oktobra so trajala gradbena dela. Pri njih je bila udeležena vsaka hiša, kot naglašata član gradbenega odbora Rudi Jurčič, s po 70 urami prostovoljnega dela, prispevala pa je tudi po 500 tisočakov. Kljub prizadevnosti vaščanov je ostalo še precej ročnih del, ki jih je bilo nujno postoriti pred zimo zaradi zavarovanja cestišča in urejenosti okolice. Ker bi sami ne zmogli vsega dela, so zaprosili za pomoč v škofjeloški garniziji.

Drugo novembrsko soboto je avtobus pripeljal pod Križno goro skupino 50 vojakov iz inženirske enote. Kakor smo zvedeli od starešin, ki sta spremljala vojake, je bilo prostovoljcev vsaj še za en avtobus. Že to je potrdilo, da vojakom ni odveč prijetezi orodje, kadar gre za pomoč domačinom. Z marljivim delom pa so se izkazali tudi udeleženci akcije, saj so precej hitreje, kot je bilo predvideno, opravili dogovorjene naloge vzdolž ceste na Križno goro.

Med vojaki, s katerimi smo se zapletli v pogovor, ni bilo niti sledu obžalovanja, da niso ostali rajne na toplem v vojašnici. Kljub mrazu in drobnim snežinkam z oblačnega neba so se Aleksander Žibert iz Rovinja, Edin Muharem iz Foče in Zoran Burek iz Zagreba v en glas veselili, da so lahko vsaj malo prispevali k ureditvi ceste na Križno goro. Tudi drugi vojaki so sami ali družno z domačimi lovci in drugimi krajanji hiteli urediti odtočne jarke, robove cestišča in travnike pod njim. Bilo je čutiti skupno zadovoljstvo, da se je prebivalcem Križne gore uresničila njihova dolgoletna želja, kar so potrdile izjave sogovornikov.

Domačini in vojnaki so skupno očistili travnike pod novo cesto

Tokrat so postorili vse, a ob potrebi se bodo še vrnili

Foto: Gorazd Šinčič

Trdna volja lahko premaga še tršo skalo

Na prvi delovni akciji inženirjev so pričakovali tudi kak žulj

Uresničene dolgoletne želje

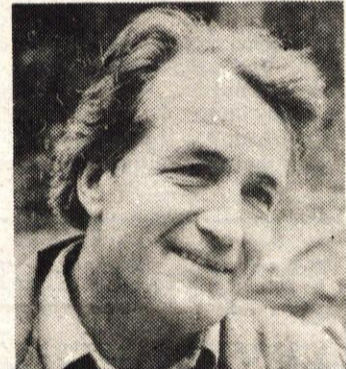
Uresničene želje so postale za domačine na Križni gori. Vsi so zadovoljni, da je cesta na Križno goro dobila povsem novo podobo. Za dokončanje ceste so potrebni dodatni stroški, ki jih bodo pokrili domačini. V prihodnosti bodo vojaki pomagali pri vzdrževanju ceste in okolice.

Besedilo: Stojan Saje

Koristno delo za armado in prebivalce

Stane Porenta iz KS Stara Loka-Podlubnik: »Loška garnizija ima vedno posluš za prošnje prebivalcev, ki želijo pomoč pri raznih delih. Letos so vojaki pomagali že pri napeljavi vodovoda za vas Pevno v naši krajevni skupnosti. Opravili so prek 2500 ur dela pri izkopu jarkov in urejanju zajetja. Ker poznamo njihovo pripravljenost za delo, smo se obrnili nanje tudi za sodelovanje na današnji akciji.«

Rudi Jurčič s Križne gore: »Nova cesta nam veliko pomeni. Priznati moram, da je bilo z izgradnjo veliko skrbi in težav. Zato smo zelo hvaležni za nesebično pomoč pripadnikov armade, s katerimi se bomo po končanem delu ob skromni malici pogovorili o nadaljnjem sodelovanju. Prav je, da v naši vasi, ki je bila med vojno požgana, nadaljujemo tradicije narodnoosvobodilne borbe in utrjujemo vezi z našo vojsko.«

Ivko Matović, starešina iz škofjeloške vojašnice: »V Škofji Loki sem šele kratak čas, vendar se počutim domače zaradi poprejšnjih obiskov v tem mestu. Iz izkušenj med službovanjem v ljubljanski vojašnici Maršal Tito lahko povem, da vojaki zelo radi odhajajo na prostovoljno delo v okoliške kraje. Starešine smo z njimi kot organizatorji, vendar dokaj samoiniciativno delajo in obenem navezujejo stike z domačini.«

Milan Lukić, starešina iz škofjeloške vojašnice: »Naša enota se ukvarja z gradnjo poti, zato je pogosto na terenu. Kadar le moremo, sodelujemo tudi pri delih za delovne organizacije ali krajevne skupnosti. Za nas to pomeni usposabljanje v okviru rednega pouka. Vojaki delajo z veliko večjim veseljem, če imajo konkretno zadolžitev in čutijo med prebivalci hvaležnost. Koristi imamo torej oboji.«

Boris Janev, predsednik mladinske organizacije v enoti: »Doma sem iz Škoplja. Kot gradbenega inženirja me je zlasti očarala arhitektura v Škofji Loki, sicer pa sem skupaj s tovariši v tem mestu doživel že v prvih dneh prisrčen sprejem med domačini. Današnja akcija je le ena od oblik povezovanja z njimi. Doslej smo se srečali s planinci in fotografi. V prihodnosti nameravamo poglobiti ustaljene stike z mladinci.«

Aleksander Žibert, vojak v Rovinja: »Ker je moj oče z Vrhnike, poznam Slovenijo že od preje. V Škofji Loki se dobro počutim, le premalo zabave nam je tujemu. No, slabo pa niti ni tako šno razvedrilo ob delu. Prav je, da pomagamo ljudem, ki sam ne zmorejo vseh del. Za vojake ni nič lepšega, kot je hvaležnost domačinov. In če se takole srečujemo ter družimo, zanikamo tudi razne zlonamerne govorce.«

Zvesti tradicijam Prešernove brigade

Povezanost z domačini dokazuje, da smo ljudska armada

Kranj, novembra - Kdor se ustavi v muzeju SNOUB France Prešeren v kranjski vojašnici, se lahko hitro prepriča, da današnji rod starešin in vojakov stopa po poti svojih vzornikov. Tod niso shranjeni le pomembni dokumenti in deli orožja legendarnih borcev, ampak so zbrana tudi mnoga priznanja planinskih enot za njeno sodelovanje z ljudmi iz okolice. To potrjuje, kot razmišlja poveljnik enote Živko Juroš, da delo in življenje planincev sega daleč prek ograd vojašnic.

Če začnemo ta zapis pri koncu vsega dogajanja, moramo ugotoviti, da si v planinski enoti niso doslej nabrali samo številnih priznanj in pohval za stike s prebivalstvom. Le redka od osnovnih enot namreč nima kakega darila ali spominka od delovnih in drugih organizacij, krajevni skupnosti, ali posameznikov. Televizorji, slike in drugi dragoceni predmeti spominjajo na hvaležnost domačinov za pomoč vojakov pri tem ali onem delu, za sodelovanje na raznih prireditvah in drugo sodelovanje.

vojakom in starešinam hrano ter jim dali streho nad glavo, mi pa smo jim pomagali pri raznih opravilih. Kakor doma pa se počutimo med prebivalci, ki nas pokličejo na pomoč pri gradbenih in drugih delih. Posebno radi odhajamo v manj razvite, oddaljene kraje, saj se zavedamo, da bi brez pomoči mnogi opustili delo na domačijah in odšli v mesta.«

V enoti armade, ki nadaljuje tradicije Prešernove brigade, imajo za sabo mnogo takih del. Najbolj so ponosni na izgrajene ceste, ki so povezale prebivalce Gorenjske in Primorske. Zavedajo se, da bi brez njih preneka-terer kraj mnogo pozneje dobil vodovodno, električno, ali tele-

fonsko napeljavo. Marsikje, tudi na Jezerskem, so zaslužni za obnovo pašnikov in ohranjanje živinoreje. Svoje izkušnje in moči pa so nesebično vlagali še v druga področja vsakdanjega življenja, med katerimi ne gre prezreti sodelovanja pri organizaciji množičnih prireditvev.

Enaki z vsemi prebivalci

»V današnjih razmerah je posebej pomembno,« ocenjuje poveljnik Juroš, »da se ne zapiramo za ograde vojašnic in da še bolj poglobimo sodelovanje s prebivalstvom. Z njim želimo

Letošnja dela pripadnikov planinske enote

V letu 1988 so vojaki in starešine iz enote, ki ji poveljuje Živko Juroš, opravili v več krajih vrsto gradbenih del. Inženirci iz Kranja so sodelovali z Idričani pri izgradnji ceste Jagrščiče-Zelin, kjer so z 251 motornimi urami in 2500 urami ročnega dela prihranili domačinom 4,2 milijona dinarjev. Enota iz Bohinjske Bele je popravljala cesto Bohinjska Bela-Zajame in s približno 2800 delovnimi urami prispevala za 7 milijonov dinarjev vrednih del; pomagala je pri urejanju poti Bohinjska Bela-Kupljenik, še vedno pa sodeluje pri popraviljanju poti Bohinjska Bela-Slalniki. Pehotna enota iz Kranja je za domačije v idrijski krajevni skupnosti Ledine postavila 280 telefonskih drogov; vojaki so končali zahtevno nalogo na prostoranem terenu v treh dneh oziroma 3000 delovnih urah. Med drugimi deli planincev v raznih krajih Gorenjske je treba omeniti dvodnevno čiščenje smučarske steze na Kravcu, pomoč pri izgradnji skakalnice v Besnici in športnega stadiona v Kranju, sodelovanje pri urejanju steze za motokros v trziški občini in pomoč pri napeljavi vodovoda v Pevno ter pri izkopu jar-

kov za telefonske kable v Crngrobu. Vojaki so pomagali tudi pri urejanju spomenikov v Udinborštu, Obrnahn in na Pokljuki, borčevskega doma na Šiji in koč nad Bašljem.

Bogato je bilo sodelovanje vojakov pri raznih prireditvah. Pomagali so pri pohodu borcev na Triglav, teku Od spomenika do spomenika in proslavi v Udinborštu, konjeniški tekmi na Brdu in vrsti športnih srečanj. V kranjski vojašnici so ob dnevu mladosti sprejeli prek 2500 srednješolcev, s katerimi so se družili v športnih igrah. Ponosni so tudi na nadaljevanje stikov z osnovnimi šolami, Planinskim društvom Kranj in njegovo postajo GRS, štabi in enotami civilne zaščite ter organizacijami rezervnih vojaških starešin.

Skupaj z mladino, delavci in drugimi prebivalci bodo slovesno zaznamovali 47-letnico ustanovitve armade s številnimi dejavnostmi, ki bodo stekle že začetek decembra. Več možnosti za povezavo s prebivalstvom si obetajo tudi od nove organiziranosti kranjskega doma JLA, kjer bi radi osnovali kulturno središče mesta.

biti povezani vse vseh pogledih, kar zahteva tudi narava naša armada. Če smo ljudska armada, moramo biti prisotni v vseh družbenih dogajanjih, še zlasti v družbenopolitičnem življenju za naše starešine je značilno, da so mnogi izmed njih vključeni tudi v življenje kraja, kjer prebivajo. Po ničemer se ne razlikujemo od drugih krajanov; celo naše žene so povečini zaposlene, otroci obiskujejo tukajšnje šole in podobno. Vezi so povsem prijateljske in pristne. Seveda ne gre brez težav in slabosti, in v armadi in njenih enotah, vendar na osnovi posamičnih primerov nikakor ni moč posploševati razmer in ustvarjati nepotrebnih afer. Osebnost sem prebricit, da se dajo vsi problemi rešiti z dogovorom.«

V vodstvu planinske enote se zavedajo, da njihove redne dejavnosti včasih moteče vplivajo na ljudi iz okolice. Kakor poveljuje, je osnovni problem v manj razvitem območju vedno slabšanju primernih vadišča. Medtem, ko se pred njih postavljajo vse večje zahteve po uspešnem sabljanju, se prostor okrog vojašnic za urjenje vse bolj zožuje. Zato odhajajo na zemljišča izven naselij, vendar se trudijo, da bi za seboj puščali čimmanj sledi. Če vseeno povzročijo kakšno škodo, jo skušajo v dogovoru s lastniki povrniti.

Besedilo in slika: Stojan Saje

SPAR market

MALLE

 MARKET IN RESTAVRACIJA
 V BRODEH NA KOROŠKEM 3 KM OD AVSTRIJSKE MEJE

ZNIŽANO OD 18.11.1988 - 3.12.1988

REGIO KAVA BRASIL 1 kg	54.90	MILKA ČOKOLADA 300 g	23.90
ITAL. RIŽ V KANTI 5 kg	34.50	MEHČALEC ZA PERILO 4l	24.90
RAMA MARGARINA 1/2 kg	14.90	LAK ZA LASE TAFT 1 dz	24.90
ANANASOV KOMPOT 1 dz	8.90	BANANE 1 kg	9.90
SPAR JEDILNA ČOKOLADA 1/4 kg	13.90	MANDARINE 1 kg	9.90
SPAR ROZINE 1/2 kg	8.90		

SPAR

 POSEBNA PONUDBA
 IZ IZVOZNEGA
 PROGRAMA ISKRA

VARILNI APARATI

 za varjenje v zaščiti plina CO₂
 v raznih tipih in izvedbah za

- AVTOKLEPARJE
- KLJUČAVNIČARJE
- MONTERJE
CENTRALNIH
KURJAV

 Izkoristite priložnost ugodnega
 nakupa s plačilom na 5 obrokov brez
 obresti ali s čeki vnovčljivimi v
 5-mesečnem zaporedju
 30% polog je prvi obrok

V PRODAJALNAH:

MERKUR

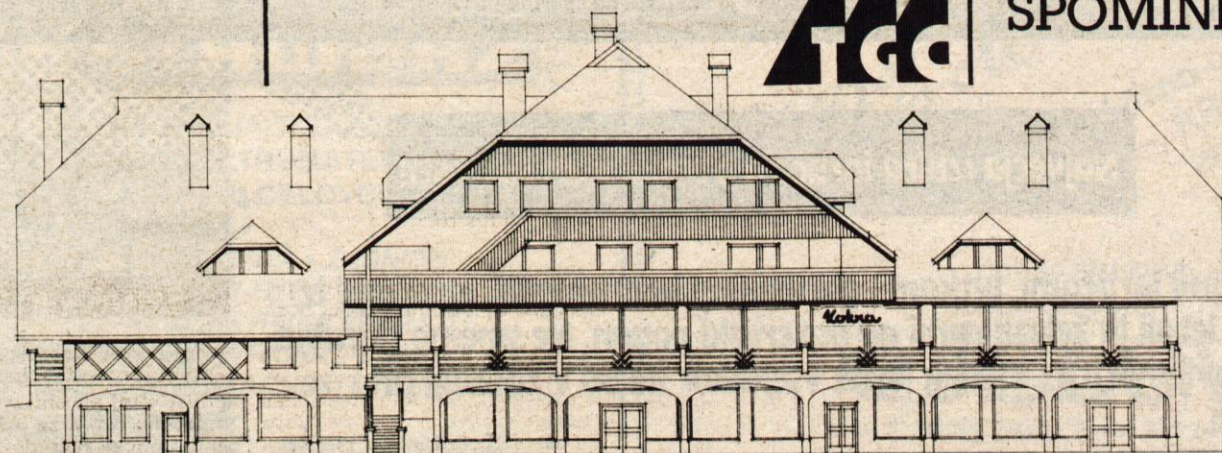
- MERKUR - KRANJ tel.: 26-461
- GLOBUS - KRANJ tel.: 24-151
- KAŠMAN - ŠKOFJA LOKA tel.: 620-863
- ŽELEZNINA - RADOVLJICA tel.: 75-672
- KOVINA - LESCE tel.: 75-594
- UNION - JESENICE tel.: 81-985

OBIŠČITE NOVI

TRGOVSKO GOSTINSKI CENTER

 TRGOVSKO GOSTINSKI
 CENTER V KRANJSKI
 GORI BO ODPRL VRATA
 ZA VSE KUPCE V
 SOBOTO, 26.
 NOVEMBRA, OB 15. URI
 IN BO ODPRT TUDI MED
 PRAZNIKI MED 9. IN 13.
 URO

V KRANJSKI GORI

 V BLAGOVNICI BO
 BOGATA IZBIRA
 ŠPORTNE OPREME,
 OBLAČIL ZA PROSTI
 ČAS, OBUTVE,
 KONFEKCIJE, PLETENIN,
 USNJENE GALANTERIJE,
 KOZMETIKE, KRISTALA,
 ZLATNINE IN
 SPOMINKOV

 OD 28. 11. DALJE PA
 VAM BODO PRI IZBIRI
 SVETOVALE
 KOZMETIČARKE
 SAPONIJE OSIJEK

Trgovska DO Kranj, Poštna 1

Radenska

NARAVNO ZDRAVILIŠČE RADENCI

POMURCI SMO ŽILAVI, ZDRAVI LJUDJE. TAKŠNE NAS JE NAREDILA NARAVA, NAŠE MINERALNE IN TERMOMINERALNE VODE, TAKŠNI LAHKO POSTANETE TUDI VI!

Zdaj vam nudimo tudi NOVOST - obloge z zdravilnim blatom!

In kakšne so cene paketov?
— za 7 dni plačate 6 (cena od 266.000 din naprej)
— za 10 dni pa le 8 (cena od 353.000 din naprej)

V ceno so vključeni polni penzioni, posvet z zdravnikom, kopeli v mineralni vodi, pitna kura, rekreacija, neomejeno kopanje v zaprtem bazenu, turistična taksa in **popoldan v Moravskih Toplicah** s kopanjem v termalni vodi in večerjo.

Starši! En otrok do 7. leta starosti ima brezplačno bivanje in penzion, za vsakega naslednjega pa nudimo **30% popusta za bivanje in penzion.**

Poseben popust nudimo tudi upokojemcem.

Program lahko odplačate na obroke.

Informacije in rezervacije: Zdravilišče Radenci, 69252 Radenci, tel.: (069) 73-331, teleks 35-269 **all pri vaši turistični agenciji.**

Opravičilo

V prejšnji številki Gorenjskega glasa (22. 11. 1988) je bil pri oglasu SOZD-a GLG, INTERNA BANKA LES pomotoma dodan znak GLG.

Za napako se opravičujemo.

ZA DAN REPUBLIKE in NOVO LETO

IZRAEL — odhod 28. nov., vrnitev 5. dec., ogled Jeruzalema, Betlehema, Mrtvega morja, Jerihe, doline reke Jordan, Tiberie, Galilejskega jezera, Nazareta, Kafarnauma, Haife, Tel Aviva in Jaffe.

CIPER, EGIPT — odhod 29. dec., vrnitev 5. jan., bivanje in silvestrovanje v hotelu Kanika Beach v Limassolu, plačani izleti v Nikozijo, Paphos, Curium. Možnost fakultativnega izleta z luksuzno ladjo Princessa Marisa v Egipt (2. — 4. jan.) ogled Kaira, piramid in sfinge v Gizi.

Posebne ugodnosti za otroke do 12 let!

INFORMACIJE IN PRODAJA ARANŽMAJEV:
Adria Airways, Kuzmičeva 7.
tel. 061/315-727 in vse pooblaščen turistične agencije v Sloveniji.

MLAKAR & CO

IBM KOMPATIBILNI RAČUNALNIKI IN OPREMA

- XT od 7.700 ATS naprej
- AT od 15.500 ATS naprej
- SEAGATE trdi diski
- STAR tiskalniki

ATARI HIŠNI RAČUNALNIKI

- ATARI 800 XE 1.500 ATS
- ATARI 130 XE 2.060 ATS

HIŠNE IN AVTOMOBILSKE ELEKTRONSKE ALARMNE NAPRAVE

od 2.000 ATS naprej
Po želji napravimo načrt varovanja objekta.

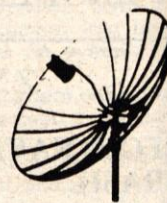
SPREJEMNIKI IN ANTENE ZA SATELITSKI PROGRAM

Visokokakovostni satelitski sistemi ameriških proizvajalcev od 11.500 ATS naprej.

Jamčimo za brezhiben sprejem 18 programov prek 4 satelitov.

ZA VSE NAPRAVE DAJEMO 6-MESEČNO JAMSTVO. MONTAŽA IN SERVIS V LJUBLJANI.
ZA NASVET PRI IZBIRI NAS POKLIČITE PO TEL.: 9943/4227-2333

NAŠA TRGOVINA JE V PODGORI (UNTERBERGEN), OB GLAVNI CESTI PROTI CELOVCU, 12 KM OD LJUBLJANE. GOVORIMO SLOVENSKO.

TRGOVSKA IN GOSTINSKA DO ŽIVILA
KRANJ n. sol. o.

OBVESTILO!

1. Dežurne prodajalne ob sobotah popoldne v mesecu decembru 1988
2. Dežurne prodajalne v letu 1989

1. V mesecu decembru 1988 bodo ob sobotah popoldne, od 8. do 17. ure, dežurne naslednje prodajalne:

SP PRI PETRIČKU	PC PLANINA
CP ZLATO POLJE	PC KLANC
PC VODOVODNI STOLP	SP STORŽIČ
SP JESENICE	SP KOČNA Jezersko
SP JELKA Tržič	SP PREDDVOR
SP ŠKRLATICA Kr. gora	PC BRITOF
SP PRI NEBOTIČNIKU	SP PLANINA-CENTER
SP OSKRBA	SP GRINTOVEC
SP PREHRANA	SP CERKLJE
SP PODNART	SP LABORE
PC NAKLO	SP ŠENČUR
prodajalna VITRANC Kr. gora	PC BITNJE
SP PLANICA	

2. V letu 1989 bodo dežurne (ob sobotah popoldne do 17. ure) prodajalne:

SP PRI PETRIČKU	SP PLANINA-CENTER
SP PRI NEBOTIČNIKU	SP PREDDVOR
SP LIPA TRŽIČ	PC BRITOF
SO KOČNA JEZERSKO (od 14. 11. - 31. 3.	od 1. 7. - 30. 9.)
SP JESENICE	
SP ŠKRLATICA Kr. gora	SP GRINTOVEC
SP STORŽIČ	SP GORENJKA CERKLJE
SP LABORE	

Od 7. do 11. ure ob nedeljah a bo dežurna prodajalna PC DELIKATESA KRANJ.

OBRATNO GRADBENO PODJETJE
GRAD BLED

razpisna komisija Obratno gradbenega podjetja GRAD Bled objavlja prosta dela in naloge:

VODJA GOSPODARSKO FINANČNEGA SEKTORJA (delavec s posebnimi pooblastili in odgovornostmi) za nedoločen čas s polnim delovnim časom

Kandidati morajo izpolnjevati naslednje pogoje:

- srednješolska izobrazba ekonomske smeri
- 5 let delovnih izkušenj.

Pisne prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev naj kandidati pošljejo v 8 dneh po objavi na naslov: Obratno gradbeno podjetje GRAD Bled, Grajska 44, Bled.

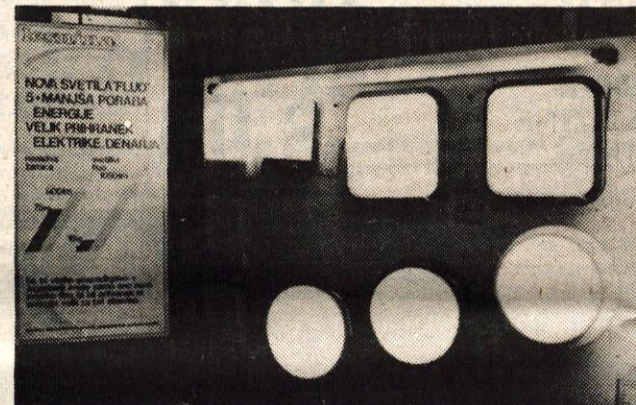
Kandidati bodo obveščeni o izbiri v 15 dneh po preteku roka za vložitev prijave.

lesnina

Kranj

salon pohištva na Primskovem.

- vam nudi izredno ekonomična svetila »FLUO«. Svetila so namenjena za osvetlitev notranjih in zunanjih prostorov.

Prikaz porabe električne energije, moč svetlosti in oblika svetil

Če bi vsako gospodinjstvo v Jugoslaviji imelo samo eno tako svetilo, bi bil prihranek na električni energiji za eno elektrarno Džerdžap.

- Pri gostinski prodaji kuhinj Gorenje v vrednosti nad 3.650.000 din (brez vgrajenih elementov bele tehnike), vam v času akcije podarijo hladilnik Gorenje.

- Poleg navedenega vam Lesnina nudi nakup pohištva na obročno doplačevanje na 3, 6 in 12 mesecev.

Prevoz pohištva do 30 km je brezplačen.

DEDEK MRAZ KUPUJE V MURKINIH TRGOVINAH

PIKA Radovljica
PLETNA Bled
UNION Jesenice
MANUFATURA Lesce

Največja izbira igrač za otroke vseh starosti!

Izirate lahko med didaktičnimi igračami, lutkami, glasbenimi instrumenti, igračami iz pliša ali gume, avtomobilčki, letali in železnicami na baterijski pogon. Ne smemo pozabiti na veliko izbiro kock za sestavljanje itd... Dedek Mraz vsekakor ne bo v zadregi pri obdarovanju naših najmlajših.

IGRAJTE SE Z NAMI

murka

BOŽIČNI NAKUPI V CELOVCU

butike

POLO

Butika za ženske in moške
Alter Platz 31

Ženska butika

VALENTINA

G. Arthofer
Lidmanskýgasse 25 • Tel. 0 463 / 51 58 86

ženska, moška in otroška oblačila

PELZ - MODEN

HESSE

Thomas-Schmid-Gasse 28
Krzvena moda

športni artikli in obleka

Sporthaus

KASTNER & ÖHLER

Feldmarschall-Conrad-Platz 111

parfumerije

MODEACCESSOIRES

HATHEYER

Alter Platz 5

Lasni nakit - modni nakit

AMBACH KOSMETIK

Villacher Straße 1 B
Specialna kosmetika Ambach
- MAX FACTOR - DEBORAH -

steklo / porcelan

VINZ.

ZWICK

Alter Platz 29

nakit / ure

GUNTER PISEK

Bahnhofstraße 61
„Nakit in ure“

UHREN GROTE SCHMUCK

Paulitschgasse 9
Tel. 57 9 38

SCHMUCKTRUHE GOBETZKY

Ure - dragulji - ogrlice
Alter Platz 23

darila

VINZ.

ZWICK

Alter Platz 29

optika / foto

BUFFA sen.

Kramergasse 2
OPTIKA-FOTO

HARTLAUER

Alter Platz 16
Foto - video - hi-fi

OPTIKA - FOTO
BUFFA sen.
KRAMER GASSE 2
CELOVEC

Navedena podjetja se
priporočajo našim bralcem,
želijo prijetne praznike in
srečno Novo leto
in se veselijo vašega obiska.

gospodinski in kuhinjski stroji

VINZ.

ZWICK

Alter Platz 29

gramofonske plošče

Gramofonske plošče

ELISABETH

Spitalgasse 10

klavirji

KLAVIERHAUS A. LANGER

Domgasse 10
Svetilke, uglaševanje, popravila,
novi in rabljeni klavirji, rezervni deli

pohištvo in oprema

FRANK RAUMAUSSTATTUNG

Herrengasse 10
Preproge, zavese, pohištveno blago, tapete,
PVC obloge in preprogaste talne obloge

KIKA

Möbel Handelsgesellschaft m.b.H.
Völkermarkter Straße 165
Svetilke, tapete, zavese, preproge

radijski sprejemniki in električni stroji

SCHWARZ

Morogasse 20

MAZDA JORDAN

Ges.m.b.H.

Pogodbeni trgovec in delavnica
Völkermarkter Straße 270

FERNSEH RATZ

Gabelsberger Straße 14
Pri glavni avtobusni postaji

rezervni deli in pritikline za avtomobile

MAZDA JORDAN

Ges.m.b.H.

Pogodbeni trgovec in delavnica
Völkermarkter Straße 270

PEUGEOT-TALBOT

Servisna služba
FA. ZIRNIG, Autowerkstätten KG
Flodermausgasse 14 • Tel. 0 463 / 22 1 52

trgovina z motornimi vozili

FORD-SINTSCHNIG

Delavnica in rezervni deli
Südbahngürtel 8, Tel. 0 463 / 32 1 44

MAZDA JORDAN

Ges.m.b.H.

Pogodbeni trgovec in delavnica
Völkermarkter Straße 270

SCHWARZ

NAJVEČJA TRGOVSKA HIŠA
Z ELEKTROMATERIALOM
V CELOVCU

SVETILA + ŽARNICE
HI-FI/TV/VIDEO
ELEKTRIČNI APARATI
ELETRIČNA POSODA
INŠTALACIJSKI MATERIAL

CELOVEC - MOROGASSE 20

ODPRTO:
PONEDELJEK-PETEK
8.-12. IN 14.-18. URE

VRHUNSKA KVALITETA PRIMERNE CENE

emona commerce
tozd globus

Ljubljana, podhod Maximarketa tel.: 061 219-107

- PRODAJNI PROGRAM**
- vezana okna
 - termoizolacijska okna
 - polkna, rolete...
 - notranja, vhodna in garažna vrata
 - montažne hiše
 - pregradne montažne stene
 - dopolnilni program

od 26. novembra 1988 dalje

10% obvoletni popust

- KREDIT od nakupa za hiše 7 let
- po ugodnih obrestnih merah
- brezplačen PREVOZ...

dober strokovni nasvet
prospekte in informacije nudi

JELOVICA

Lesna industrija Škofja Loka, Kidričeva 58, tel. 064/631-241

PRODAJNA MESTA: Škofja Loka, Murska Sobota, Nova Gorica, Celje, Izola, Pula, Crikvenica, Zadar, Šibenik, Split, Bar, Zagreb, Nova Gradiška, Osijek, Banja Luka, Sarajevo, Čapljin, Stara Pazova, Beograd, Valjevo, Zaječar, Kragujevac, Požarevac, Trstenik, Niš, Skopje, Priština, Peč, Dečani.

ČESTITAMO VAM ZA DAN REPUBLIKE

